

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑΙ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΙ ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΟΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ
1932

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΜΑΝΤΕΙΑΙ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤ. Δ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Α' Γυμνασίου Ἰωαννίνων

Περὶ τῆς ἐν Ἠπειρῷ μαντικῆς.

Οἱ τρόποι μαντικῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦσαν πολλοί¹⁾, ὡς ἡ οἰωνοσκοπία, ἔμπυροσκοπία, κοσκινομαντεία, ζφομαντεία καὶ τέλος κ' ἐκ διαφόρων ἄλλων ἐν χρήσει ὄντων ἀντικειμένων τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ πλεῖστα ἢ μᾶλλον πάντα τὰ εἶδη ταῦτα τῆς μαντείας θέλομεν ἴδει κατωτέρω χρησιμοποιούμενα ἔτι καὶ νῦν ἐν Ἠπειρῷ καὶ θέλομεν συσχετίσει—ὅσον ἔνεστι— ταῦτα πρὸς ἐκεῖνα.

Τὸν Ἠπειρώτην καὶ τὴν Ἠπειρώτισσαν ἀπασχολεῖ πολὺ ὁ θάνατος συγγενοῦς ἢ φίλου ἢ οἰκείου, ἢ ἐπάνοδος τοῦ ἀξενιτευμένου», ἢ ἀπὸ τούτου λῆψις ἐπιστολῆς ἢ οἰασδῆποτε πληροφορίας, ὁ πλουτισμὸς ἢ μὴ τοῦ ξενιτευμένου ἢ τῆς οἰκογενείας, ἢ ἐπικειμένη ἀκρίβεια ζωῆς, ἢ ἔκρηξις πολέμου, ἢ καλὴ ἢ κακὴ τύχη ταξειδίου ἢ μιᾶς ἐπιχειρήσεως, τὸ γένος τοῦ τεχθησομένου τέκνου ἢ ζῶου κ.λ.π. Ἀναλόγως προσέτι καὶ πρὸς τὰς ἀσχολίας, εἰς ὧν τὴν ἐπίδοσιν ἀφιερώνονται, καὶ τὰ ἐπαγγέλματα, ἐν ἑκάστη περιοχῇ τῆς Ἠπειροῦ διεμορφώθησαν καὶ αἱ σχετικαὶ μαντεῖαι καὶ ἀνάλογα μαντικὰ μέσα. Ὁ θάνατος ἐμπνέει τρόμον καὶ ἐπιζητεῖται νὰ προγνωσθῇ, τοῦ ἀξενιτευμένου» τὰ βράσανα εἶναι πολλὰ καὶ πρέπει ἢ οἰκογένειά του νὰ γνωρίζῃ τὰ κατ' αὐτήν, αἱ παρθένοι δὲ τῆς Ἠπειροῦ ἐπαληθεύουσι διὰ τῶν μαντειῶν τῶν τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (Λυσιστράτη, 596—7).

«τῆς δὲ γυναικὸς μικρὸς ὁ καιρὸς, κἂν τούτου μὴ πιλάβηται οὐδεὶς ἐθέλει γῆμαι ταύτην· ὀτιτυομένη δὲ κίθηται».

¹⁾ Σοφοκλ. Οἶδ. Τύρανν. 310. Ἰδ. καὶ Φ. Κουκοιλέ, ἐκ τοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν, ἐν Ἀθήναις, 1920, σ. 42—3.

Ἡ παροῦσα συλλογὴ περιέχει μαντείας ἐκ τεσσαράκοντα περίπου χωρίων¹⁾ διαφόρων τμημάτων τῆς Ἑπείρου.

Βραχυγραφικὸς Πίναξ

Ἀμ. ==Ἀμμότοπος (πρόην Κουμπιζιάδες).	Πλ. ==Παλιόροφος
Ἀν. ==Ἀνεμόραχη (πρ. Μπούγα)	Πγ. ==Πάπυγκον
Ἀκ. ==Ἀνωκλήσι (πρ. Γκοῦριζα)	Πρ. ==Παρακάλαμον
Ἀχ. ==Ἀραχωβίτσα	Πτ. ==Πάτερον
Ἀρ. ==Ἄρτα	Πν. ==Πεντόλακκον.
Β. ==Βουργαρέλιον	Πα. ==Πέτα
Βτ. ==Βουτηνόσι	Πσ. ==Πυρσόγιαννη.
Βρ. ==Βρυσοχώρι.	Πλσ. ==Πλατανούσα.
Ββ. ==Βωβοῦσα.	Ῥ. ==Ῥάμια.
Γρ. ==Γηρομέριον	Ῥτ. ==Ῥιτσιανά.
Γμ. ==Γοργόμυλος.	Ῥμ. ==Ῥωμανό.
Γβ. ==Γρεβενίτιον.	Σ. ==Σαγιαδά
Δ. ==Δαφνωτή.	Σκ. ==Σεκλίστα
Δλ. ==Δολιανά.	Σλ. ==Σκλίβανη.
Ι. ==Ἰωάννινα.	Σπ. ==Σκοῦπα.
Κ. ==Κωστακιόι.	Τ. ==Τετράκωμον.
Μ. ==Ματσούκιον.	Τσ. ==Τσερνέσιον.
Μλ. ==Μελισσουργοί.	Φ. ==Φιλιάτες
Μπ. ==Μεσόπυργος	Χ. ==Χόσεψη.
ΠΑ. ==Παλαιὰ Ἀλώνια	

¹⁾ Συλλογὴ μαντειῶν ἐκ Παπίγκου τοῦ Ζαγορίου ἐδημοσιεύθη ἐν Λαογρ. τ. Η' σ. 217-9 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ἀναγνωστοπούλου, καὶ ἄλλαι ἐν «Ζωγραφείῳ Ἀγῶνι», Ἑπειρωτικοῖς Ἡμερολογίοις καὶ Ἑπειρ. Χρον. ἔτ. Δ' σ. 195-6. Τὴν παροῦσαν συλλογὴν ἤρξαμην νὰ καταρτίζω ἐν Βουργαρέλιῳ, ἔνθα ὑπηρέτησα ὡς Διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ Ἑλληνικοῦ σχολείου, τὴν ἐπηύξησα δὲ κατὰ τὴν τῆ παροτρύνσει τοῦ κ. Κ. Μπαλατσούκα γενομένην περιοδείαν εἰς Δῆμον Ἡρακλείας, καὶ συνεπλήρωσα ἐν Πρεβέζῃ καὶ Ἰωαννίνοις κατὰ τὰς ὄρας σχολῆς ἀπὸ τῶν στρατιωτικῶν μου καθηκόντων. Ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου πρὸς τοὺς συντρέξαντας εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς συλλογῆς ταύτης: Φ. Ἀλεξίου (Ἀμμότοπος), Ἀρ. Παπαγιάννην (Ἀνεμοράχη), Δημ. Τζαβέλλαν (Ἀραχωβίτσα καὶ Παλαιὰ Ἀλώνια), Ν. Παντίσην (Βρυσοχώριον), Τσαπάραν (Βωβοῦσαν), Ἰω. Τζανούμην (Γοργόμυλος), Π. Γιαννάκην (Κωστακιόι), Γ. Κωσταδήμιαν (Ματσούκι), Σιόλαν (Πάπυγκον), Γ. Καμαρίναν (Πέτα), Χ. Σερβετῶν (Ῥιτσιανά), Ἀμ. Χούσον (Σκοῦπα), Κων. Τσάπαλην (Τετράκωμον), Ἀπ. Γούλαν καὶ Κ. Πουρναρῶν (Χόσεψη).

1. Ἀγριόχηνα.

βλ. Νήσσα.

2. Αἰξ.

1) Ἄμα σφάϊζ γίδ' κι' δῆς νὰ δαγκάσ' ντ' γλῶσσατ', κι' ἄλλον θὰ σφάξης ἢ θὰ σ' τοῦ σκουτώσουν. Βρ.

2) Ἄμα τοῦ τραῖ πααιν' σ' γκαλύβα ντζουπάν' κι' ξυέτι, λέν' οἱ τζιουμπάνδισ πῶς σίγουρα θὰ βροξί. Μλ.

3) Ἄμα μιὰ γίδα γεννήσ' τρίμ κατσίκια, ὅλα τὰ γίδια θὰ χαθοῦν. Πγ.

4) Ἄμα προνκόβουν τὰ γίδια, «θὰ φάν τοῦ νικουκὺρ» λέει οὐ κόσμους. Πγ.

3. Ἄλας.

1) Ἄμα στοῦ σπὶτ' τύχ' κι' δὲ ῥίξουν καθόλ' ἄλατ' στοῦ ψουμι ἢ σὶ ξηρὸ φαί, ὅπους σὶ πίττα, π' δὲν μπορεῖ νὰ βάλ' ἄλατ' ἄμα ψτῆ, κάπγοιους ἀπ' τοῦ σπὶτ' θὰ πιθάν. Μλ. Ρτ.

2) Ἄμα δώσ' ἄλατ' τ'ν μπρουτουχρουνιά, εἶνι κακό. Τοῦ ἴδιου, δταν βασ'λέψ' οὐ ἥλιους. Β. Ι. Αρ.

βλ. Δ. Ἀρμυροκουλλούρα.

Τὸ ἄλας ὡς μαντικὸν μέσον ἦτο ἐν χρήσει καὶ πρὸ ἀρχαίους, ὡς συνάγομεν ἐκ τῆς καθαρτικῆς του δυνάμεως (Εὐρ. Ἰφ. Ταύρ. 1193— Θεοκρ. 26, 95-6— Dittenberger, Sylloge Inscr. gr.² ἀρ. 877, στ. 15— Prott-Ziehen, Leges Graec. sacrae, ἀρ. 6 τ. Ι στ. 25— Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρείας τ. Α', 1883, σ. 109) καὶ τῆς ἀλεξιτηρίου κατὰ τῶν κακῶν (Ἀνατολ. Ἐπιθεώρησις, 1873, σ. 571— Ἐστία, 1882, τ. ΙΔ' σ. 594,—Κανελλάκη, Χιακὰ ἀνάλεκτα, σ. 361— Φ. Κουκουλέ, Οἴνουτιακά ἐν Χανίοις, 1908, σ. 82-3— Κρητικὴ Στοά, τ. Β', Ἡράκλειον, 1910, σ. 229-32— Πολίτου, Παροιμίαι, τ. Α', σ. 440— Λαογρ. τ. Β' σ. 167-71 καὶ ΣΤ' σ. 314-16).

4. Ἄλευρον.

1) Ἄμα κουσκινίζουν στοῦ σπὶτ' κι' γίν' στοῦ σκαφίδ' λάκκους, κάποιους θὰ πιθάν'. Βρ. Μ. Πα. Ρτ.

Πρβλ. Ἑπειρωτ. Χρονικ. ἔτ. Δ' [1929] σ. 165.

2) Ἄμα τ' νύχτα δανεῖς ἀλεύρ' ἢ ψουμι ἢ κάτ' ἀπ' τοῦ σπὶτ' κι' τοῦ ἰδοῦν τ' ἀστέργια, χουρὶς σιέπασμι, θὰ τὰ χάϊς. Γι' αὐτὸ ἄμα βασ'λέψ' οἱ ἥλιους δὲ δίνουν τίτουτι. Πα.

3) Τ'μ πρώτ' Τρητηῆ (Σεπτεμβρίου) δὲ βγάζουν τίπουτα ἀπ' τοῦ σπὶτ' οὔτ' ἀλεύρ' δαν'κό, γιατί δὲν κἀν' νὰ ζ'γιάζουν Ρτ.

βλ. λ. Ἀρμυροκουλλούρα.

5. Ἀνατολή.

Τὸ σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος, ἐξ οὗ ἐμφανίζεται τὸ μαντικὸν σημεῖον ἢ πρὸς ὃ τείνει ὁ μαντευόμενος, ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὸ ποιῶν τοῦ οἰωνοῦ, ὡς καὶ παρ' ἀρχαίοις.

6. Ἄνεμος.

Ἄμα φ'σάει ζουρλαέρας (ὁ διεγείρων κονιορτούς), θάχουμι χ'μῶνα Πλ.

7. Ἄνθρωποι.

1) Ἄμα τοῦ προυῖ, μόλις βγῆς ἀπ' τοῦ σπίτ', δῆς ἄνθρουπου μουδιακὸ (=κακόν, σκυθρωπόν), κάτ' κακὸ θὰ πάθ'ς αὐτὴ τ'ν ἡμέρα. Τοῦ ἴδιου, π'παθαίν'ς κί' ὅταν πααίν'ς γιὰ ταξίδ'. Πγ.

Τ'μ προυτουμιὰ ἄμα ἰδῆς ἄνθρουπου καλόν, ἤπραγου, ὅχ' γρουσοῦζ'κου, θὰ πααίνουσι οἱ δ'λειές σ' πουλὺ καλά, ἀλλιῶς ἄσκημα ὄλου τοῦ μῆνα Πλ.

2) Ἄμα στοῦ δρόμου βρῆς παππᾶ, σταυρώνιτι οὐ δρόμους κ' εἶνι κακό Βτ. Πλ.

Τοῦ ἴδιου, α) ὅταν στοῦ δρόμου βρῆς παππᾶ πρὶν τοῦ μισ'μέρ'. Βρ.

β) ὅταν παντέχ'ς παππᾶ Πν.

γ) ἄμα σ' κόψ' τοῦ δρόμου παππᾶς. Πα. Σκ. Γι' αὐτὸ δένουσι κόμπου στ' μαντήλ' νὰ μὴ πάθουσι κακό. Σκ.

8. Χριστούγεννα.

3) Τὰ Χ'στούγινα πρέπ' στοῦ σπίτ' πρῶτα-πρῶτα νὰ καλ'μερίσ' θηλ'κός, γιὰτὶ τότες θὰ γίνουσι τ' ἄρνουκάτσ'κα θηλ'κά. Ρτ. Ὁμοίως ἐν Μ.

Ἰδῶ ἡμεῖς τ'χουμι σὶ πουλὺ καλὸ νάρθ' κουρίτσ' πρώτου στοῦ σπίτ' τ'μ πρώτ' μέρα τὰ Χ'στούγινα, γιὰτὶ τὰ γίδια μας κί' τ' ἄλλα θὰ γινήσουσι θηλ'κά. Ἄμ' ἔρθ' πιδί, θὰ γεννήσουσι σιρκὰ (=ἄρσενικά). Ι.

Ὁμοίαν πρόληψιν ἰδ. ἐν Σοποϊῶ Καλαβρύτων (Λαογρ. τ. Η', σ. 216-7)

9. Πρωτοχρονιά.

4) Τ'μ προυτουχρουμιὰ οὐ πρῶτους π' θάρθ' σπίτ', ἂν εἶνι πιδί, εἶνι καλό, ἂν εἶνι γέρους, κακό. Βρ. Σπ.—Εἰς Σπ. κί' τ'μ μπρουτουμιὰ, ἄμα ἰδοῦν παντριμένουσι ἄντρα ἢ γ'ναῖκα, εἶνι κακό.

Αἱ ἀνωτέρω μαντεῖαι φαίνουσι συνέχεια ἀρχαίων μαντικῶν δοξασιῶν, ὡς δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῶν παρ' Ἰωάννη Χρυσοστομῶ (Migne, Πατρολ. τ. 49 Β ε' στ. 239 ἐκ Λαογρ. τ. Η' σ. 10-11).

10. Διάφοροι μαντεῖαι.

5) Στ' αὐτὶ τ' ὀργαλειῶν βάζουσι μιὰ βέργα κ' πέφτ', ὅταν ξιτ'λίτι τοῦ νέμα. Αὐτὴ τ'μ παίρ' μὲ τ' γλώσσα αὐτῆ, π' ὕφαίν' κί' βγαίν' ὄξ'

ἀπ' τοῦ σπίτ'. Περπατεῖ στοῦ δρόμου κι' ὄλγοιουν ἰδῆ, κουπέλλα ἢ πιδί, καλὸν ἢ κακόν, τέτοιουν θὰ γεννήσ' ἢ ἀγκαστρομέν'. Αὐτὴ π' θὰ τ'μ πάρ' ντ' βέργα, πρέπ' νὰ ὑφαίν' κι' ἢ ἀγκαστρομέν', νᾶνι στοῦ σπίτ' τοῦ ἴδιου πῶχ' τοὺν ἀργαλειό. Δὲν πιάνιτι, ἂν εἶνι γιὰ ἄλλ' γκαστρομέν'.

6) Ἐμα οἱ πιθαμένους, π' τοὺν βάζουν στ' γ κάσα, γύρ' τοῦ κιφάλ' του ἢ δῶθι ἢ κείθι, θὰ πιθάν' κι' ἄλλους. Βρ. Εἰς Μλ. λέν: «κι' ἄλλουν θὰ πάρ' μαζί τ'».

7) Ὄταν τὰ πιδιά νίβουγι βασίλιμα ἡλιοῦ, τότες λέν, πῶς θὰ πιθάν' ἢ μάννα τ'ς κι δὲγ κᾶν'. Γμ.

Ἐμα νίβουμῖσι τοῦ βράδ', παθαίνουν οἱ γονοί μας. Μ.

8) Ἐμα τοῦ πιδί μπουσλήσ', θάρθ' μ'σαφίρ'ς στοῦ σπίτ' ἢ σπιτ'κὸς ἀπ' τὰ ξένα. Μλ. Μπ. Εἰς Πα «εἶνι γρουσουζιά ἢ κάπγοιους θάρθ'η.

Ἐμα μπουρῆ ἕνα πιδί νὰ περπατήσ' κι μπουσλάει, τότε θὰ λάβ'ς γράμμα ἀπὸ φίλου Μ.

9) Ὄταν τὰ πιδιά τρῶν βασίλ'μα ἡλιοῦ, τότες λέν πῶς τρῶν' τ'μοῖρά τ'ς Γμ. Μ.

10) Ὄταν τὰ πιδιά μαζεύουν κι τρῶν τ' τζούκνα ἢ ξύσματα ἀπ' ἔν τέντιζ' (=χύτραν) ἢ τοῦ ντ'γάν', τότες λέν: «θὰ βρέξ' στοῦ γάμου σας, μὴν τρῶτι». Γμ.

11) Ὄταν ἕνας πάη σκουτουμένους, βρουκουλιάζ' Γ6.

Ὄμοιον βλ. ἐν Σοποτῶ Καλαβρύτων (Λαογρ. τ. Η', σ. 217, ἀρ. 13)

11. Ἀπόκρεω.

Βλ. Α. Ἀρμεροκουλλοῦρα.

12. Ἀράχνη.

1) Θὰ λάβ'ς γράμμα (ἢ στοῦ σπίτ' θὰ λάβουν γράμμα Φ.), ἢ θὰ μάθ'ς χαμπέρ Ἀκ.

α) ὅταν ἔρθ' μαρμάγκα κι βριθῆ μπουστά σ' Μ.

β) ὅταν κριμαστῆ στοῦ σπίτ' μιρμάγκα Φ.

γ) ὅταν μπουστά σ' κριμασιῆ σφάλαγκας Πσ. Μλ. Ἀρ. Β.

δ) ὅταν ἀπᾶν' σ' κριμαστῆ μερμάγκα Ρμ. Πν.

ε) ὅταν στοῦ σῶμα σ' ἀνιθαίν' πάγγους¹ Γ6.

στ) ὅταν κατὶ σένα κατιβῆ μιρμάγκα. Ἀκ.

2) ὅταν ἔρθ' μερμάγκα, σφάλαγκας κι βριθῆ μπουστά σ', θάρθ' φίλους Μ.

3) ἄμα κριμαστῆ στοῦ σπῖν' σφάλαγκας, α) θὰ νάρθ' συγγινηῆς ἢ φί-

1) πάγγος = μικρὰ ἀράχνη.

λους κὶ θὰ καθίς' στοὺ ἴδιου μέρους ποὺ κριμάστ'κι οὐ σφάλαγκας I. 6') θάρθ' φίλους Σπ.

4) Ἄμα κρέμιτι σφάλαγκας στοὺ σπὶτ', θάρθ' γράμμα ἢ μ'σαφίρ'ς Ρτ.

Ἡ ἀράχνη ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων εἰς μαγικοὺς σκοποὺς τρεφομένη ὑπὸ φαρμακοπωλῶν (Ἀριστοτ., Περὶ τὰ ζῷα ἱστορ. 9, 4) καὶ διὰ τὴν πρόγνωσιν τοῦ καιροῦ, πρὸς δὲ ἀναλόγως καὶ τὰ «ἀράχνια φέρεται» (Ἀριστοτέλ. Προβλημ. 26, 61). Περὶ τῆς τοῦ καιροῦ προγνώσεως διὰ τῆς ἀράχνης βλ. καὶ Βρετοῦ, σ. XLVIII.

13. Ἄριθμὸς

1) Ἄμα φτάίς' στὰ δεκατρία, ἐκεῖ θὰ μείν'ς E. M. I. Ἄρ.

Σημ. Τοῦτο λέγεται συνήθως ὑπὸ τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν χαρτοπαικτούντων εἰς τὸν ἕτερον λαβόντα 13 ἀριθμούς, ὅπερ θεωρεῖται ὡς προδήλωσις τῆς μελλούσης ἀπωλείας τοῦ παιγνίου ὑπὸ τούτου. Ὀρισμένοι ἀριθμοὶ σήμερον ἐν Ἑπιείρῳ ὡς καὶ οἱ περιττοὶ ἢ οἱ ἄρτιοι (βλ. λ. Ὅρνις, Πετεινὸς κλ.) ἔχουν μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὰς μαντείας, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἴσως εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν εἰς τὸν βίον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Οἱ περιττοὶ ἰδίως ἐθεωροῦντο ὡς ἱεροὶ χρησιμοποιούμενοι πάντοτε εἰς τὰς θυσίας (Σοφοκλ. Οἶδ. ἐπὶ Κολωνῶ 478, 482), εἰς τὴν προσφορὰν ὀνομασίας τόπου (Ἡροστρ. IX, 39—VII, 114), εἰς τὰς κηδεῖας ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν λαμπάδων (Παργασσός, τ. IE', 1892, σ. 851) καὶ εἰς τὰς μαντείας: «οὐδ' ἂν διαβουλευσαίμεθα ἔτι, πρὶν ὡς οἱ μάντις ἐξηγοῦντο τρεῖς ἐννέα ἡμέρας μείναι» (Θουκυδ. VII, 50.—Πλουταρχ. Νικίας, 9).

14. Ἄρκτος

1) Ἄστρον: Ἄμα ἢ πούλια γύρ' στοὺ ξάστρου τ'ς εἴκουσ' μία τ' χαμέν, θὰ κἀν' σαράντα μέρη καλὸς κερὸς, κὶ ἂν γύρ' στὰ σύγνιφα, θὰ κάμ' χιμῶνας Ρτ.

(Παρακλησίον ἐν Πάτραις, Λαογρ. τ. Β'. σ. 706 αὐτ. τ. Ε' σ. 231).

2) Ζῶον: Ἄμα τ' μπρουτουχρουνιά λιάσ' ἢ ἀρκούδα τ' ἀργκδόπλα' θάχουμι σαράντα μέρη χ' μῶνα Ρτ.

15. Ἄρμυροκουλλούρα

1) Γκαθαρή Διφτέρα χωρὶς νὰ φὰς τίπουτις οὔτι νὰ πιῆς (οὔτι κὶ τζιγάρου), χουρὶς νὰ λὲς πῶς δὲν τρῶς (νὰ λὲς πῶς ἔφαῖς σ' αὐτουνούς π' σὶ ρουτᾶν), φρόντ' σὶ (κουπέλλα ἢ παλλ'κάρ' νὰ κλέψης ἀπὸν τρία σπίτια, π' ζοῦν τ' ἀντρόγινα ἀλεύρ' κὶ ἀλάτ' κὶ δῶσ' τα σὶ μιὰ προυτάρρα κουπέλλα ἀνύπαντρη νὰ τὰ ζ' μῶσ' χουρὶς νὰ κ' τάη σ' αὐτά, ὅταν τὰ ζ' μῶν', νᾶχ' τὰ χέρια τ'ς πῖσου κὶ νὰ ζ' μῶν', ἀφοῦ ἰσὺ τ'ς δῶῖς ὅτι χρειάζιτι. Ἄφοῦ γίν' ἔτοιμου τ' ἀρμυροκουλλούρ', πάρ' του ἀπ' τὰ χέρια τ'ς, χουρὶς πάλι νὰ γυρίσ' νὰ κ' τάξ' πῖσου τ'ς. Ἰσὺ, ἀφοῦ τὰ ψήῖς μοναχὸς σ', τοῦ βράδ', πρὶν κ'μηθῆς, φαῖ ὅσου μπουρέῖς, τοῦ ἄλλου βάλ' του στοὺ προυσκέφαλό σ' κὶ τ' νύχτα θὰ ἰδῆς στοὺν ὕπνου σ' τοῦ σύντροφού σ'. Πτ.

“Αμα εἴσι κουπέλλα, μπουρεῖς κὶ μουναχὴ σ’ νὰ ζ’ μώις, ἄν εἴσι προυτάραι¹ Μ.

Εἰς Βρ. αἱ μαντευόμεναι βλέπουν, ὅτι «ὅποιους τ’ς δώσ’ νιρὸ μὶ λαήν², αὐτὸς θὰ νᾶν οὐ ἄντρας τ’ς», εἰς Γμ. «τοῦ βράδ’ τ’γ Καθαρὴ Διφτέρα φκειάνουν τ’ ἄρμυρουκούλλουρα ἀποῦ τρία χ’τάλια νιρὸ, τρία ἀλάτ’ κὶ τρι’ ἀλεῦρ’. Ἄπ’ αὐτῆ τριῶν τ’ μισὴ κὶ τ’ν ἄλλ’ ντ’ βάνουν στοῦ προυσκέφαλό τ’ς», εἰς Ι. «αἱ νέαι τρώγουν ἄρτον ζυμωμένον ἕξ ἴσου ποσοῦ ἀλεύρου καὶ ἴσου ἀλατος» (ἐκ τῆς «Ἐστίας», τ. Α΄. 1892 σ. 100), εἰς Μπ. «μιὰ προυτάραι ἦ κὶ ἄλλα κουρίτσια, χουρις νὰ λείπ’ ἦ προυτάραι, φκειάνουν τ’ ἄρμυρουκούλλουρα... ἄν δὲν ἰδοῦν τίπουτις στοῦν, ὕπνου τ’ς, εἶνι κακὸ ἢ θάνατους, π’ θὰ κάνουν νὰ μὴ γίν’ οὐ θάνατους», εἰς Πσ. «φκειάνουν τ’ ἄρμυρουκούλλουρα μὶ μιὰ κταλιὰ νιρὸ, μιὰ ἀλεῦρ’ κὶ μιὰ ἀλάτ...», εἰς Ρ. «πρὶν πέσουν νὰ κ’μηθοῦν λέν’ τρεῖς φουρές: «Ὅποιους θάρθ’ νὰ μ’ δώσ’ νιρὸ, αὐτὸς θὰ εἶν’ οὐ σύντρουφός μ’», εἰς Ρμ. λέν τρεῖς φουρές πάλι:

«Ποιὸ εἶν’ τ’ οὐριστικό του δ’κό μ’
ν’ ἄρθ’ νὰ μ’ δώσ’ νιρὸ»,

εἰς Ρπ. «ν’ τιλιφταῖα Κυριακὴ τ’ς ἀπουκριᾶς ἀρχ’νᾶν ἀπ’ τοῦ βράδ’ νὰ νηστεύουν τὰ παλλ’κάρια κ’ οἱ νιές. ὅγ Καθαρὴ Τριτ’ τοῦ βράδ’ ζ’μώνουν τ’ ἄρμυρουκούλλουρα, ὅπου τὰ δυὸ μοιράδια εἶνι ἀλάτ’ κὶ τοῦ τρίτου ἀλεῦρ’». Ὅμοίως εἰς Πτ. καὶ Ρτ.

2) Τὰ κουρίτσια π’ θέλουν νὰ μάθουν, τί ἄντρα θὰ πάρουν, παίρουν λίγου ἀλεῦρ’, (μ’σὸ ἀποῦ ραπουσίτ³ κὶ μ’σὸ ἀποῦ σ’τάρ’), ἀλάτ’ ὅσου κὶ ἀλεῦρ’, κὶ νιρὸ. Μ’ αὐτὸ φκειάνουν τ’ ἄρμυρουκούλλουρα γ’ Καθαρὴ Τιτράδ’, τοῦ βράδ’ νηστεύοντας ἀποῦ ντ’ Διφτέρα. “Αμα ἰδοῦν στοῦν ὕπνου τ’ς νὰ πίνουν νιρὸ μὶ καλὸ μαστραπᾶ, θὰ πάρουν καλὸν ἄντρα, ἄν εἶνι κακὸς οὐ μαστραπᾶς, κακὸς κὶ οὐ ἄντρας. Πλ, ἐν Κ. «κρατᾶν τοῦ τρίμιρου⁵ κὶ ὅγ Καθαρὴ Τιτράδ’ τοῦ βράδ’ στοῦν ὕπνου τ’ς βλέπουν ἄν πιοῦν νιρὸ μὶ καλὸ ἄγγειό, θᾶνι καλὸς οὐ ἄντρας...», εἰς Αν. «τ’γ Καθαρὴ Διφτέρα μὶ τρεῖς κταλιές ἀλάτ, ἕνα κτάλ’ νιρὸ κὶ ἕνα ἀλεῦρ’ φκειάνουν κρυφὰ τ’ ἄρμυρουκούλλουρα..... Τοῦ βράδ’ στοῦν ὕπνου τ’ς, ἄμα ἰδοῦν νὰ τ’ς δίν’ νιρὸ μὶ λίτρα⁶, θᾶνι χήρους, ἄν μὶ κανάτ’ θᾶνι

¹) Τὸ πρωτότοκον τέκνον ἐν ἐκάστη οἰκογενεῖα.

²) Πήλινον ἄγγειον ὕδατος.

³) Ἀραβόσιτος.

⁴) Καὶ τοῦτο ἐξηγεῖται πάλιν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, διότι ὁ γαμβρὸς εἰθισται ν’ ἀγοράξῃ διὰ τὸν γάμον μαστραπᾶν, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ πῖν νερὸ ἢ νόμφη.

⁵) Τριήμερος νηστεία ἀπὸ τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας μέχρι τῆς Καθαρᾶς Τετάρτης.

⁶) Ποτήριον ἐκ λευκοσιδήρου.

νιός. Τοῦ ἴδιου κάνουν κὶ τ' ἀνύπαντρα πιδιά», καὶ εἰς Πν. «ἂν οὐ μαστραπᾶς εἶνι χρυσός, τότες ἢ τύχ' τ' κουριτσιουῦ θᾶνι πουλὺ καλή, ἂν οὐ μαστραπᾶς δὲν εἶνι ἀποὺ χρυσό, τοῦ κουρίτσ' θᾶχ' «τίχ' ἀπ' ἀσφάκα»¹⁾.

Περὶ τῆς ἀρμυροκουλλούρας βλ. παραλλαγὰς πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος: «Νεοελληνικά Ἀνάλεκτα. 1872, 335—N. I. Πολίτου, Νεοελληνικὴ μυθολογία 1874, σ. 230—I. Π. Ἑρειώτου Συμβολὴ εἰς τὰ τοῦ βίου τῶν Νεωτέρων Ἑλλήνων, Ἀθήναι, 1890, σ. 14 —Alb. Thumb, ἐν Zeitschr. d. Vereins f. Volkskunde, 1892, τ. II, σ. 291—2—Ἀπτικὸν Ἡμερολόγιον, 1896, σ. 328—A. Γ. Καμπούρογλου, Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων, τ. Γ', σ. 19—20 E. Π. Σταματιάδου, Σαμιακά, τ. Ε', σ. 382—Ἐθνικὴ Ἀγωγή, Δ' (1901) σ. 46 — Λαογραφ. τ. Γ' σ. 6—10, 46, 49,—50, 511, 512.

Ἡ ἀρμυροκουλλούρα ὡς προκλητικὸν μέσον μαντικῶν ὄνειρων ἐνθυμίζει τὰ ὑπὸ τῶν ἐγκαθευδόντων εἰς τὰ μαντεῖα ἀρχαίων προσφερόμενα διάφορα τοῦ αὐτοῦ εἶδους κατασκευάσματα, ἥτοι λαγίδας, μάζας, πλακοῦντας, μελίγματα (*Deubner, De incubatione*, σ. 429). Περὶ ταύτης ἰδὲ καὶ Λαογρ. τ. Γ' σ. 35.

Εἰς πολλὰς μαντείας ἀπαραίτητον συμπληρωτικὸν στοιχεῖον ἐμφανίζεται τὸ ὕδωρ. Γνωστὴ εἶναι ἢ παρ' ἀρχαίοις ὕδρομαντεία ἢ ὑετομαντεία ἢ ὕδατομαντεία, ὡς καὶ παρὰ Ῥωμαίοις ὁ aquae augur (Horati, Od. 3, 12, 17). Ὡς στοιχεῖον τῆς φύσεως τὸ ὕδωρ συνεδέθη μετὰ τῶν θεῶν, ὧν αἱ ἄοκνοι διὰ τούτου ἐκεράννυντο (Σοφοκλέους Οἰδ. ἐπὶ Κολων. 481), ἐθεωρήθη ἅγιον, ὡς τοῦτο δηλοῖ βυζαντινὸν ἐπίγραμμα ἐπὶ πλακὸς ναοῦ ἁγ. Ἀνδρέου Πατρῶν (Παρνασσός, τ. Α', 1877, σ. 73—Στ. Ν. Θωμοπούλου, Ἱστορία τῆς πόλεως Πατρῶν, Ἀθήναι, 1888, σ. 88—τοῦ αὐτοῦ. Ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας, Ἀθήναι. 1899, σ. 24—*Baedeker Griechenland*, 1883, σ. 20—1888, σ. 30—1908 σ. 283) καὶ ἐξαγνιστικὸν (πρβλ. Λαογραφ. τ. Γ' σ. 405). Περὶ τῆς ἐξαγνιστικῆς δυνάμεως τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ διὰ τούτου ἐλέγχου τῆς ἀγνείας γυναικὸς βλ. κατωτέρω λ. Κουλλοῦρι σημειουμένην μελέτην τοῦ Ἀδ. Ἀδαμαντίου ἐν Λαογρ. II' σ. 15—147, 390—446. Ἐν Ἐπιδαύρῳ τῇ Λιμηρᾷ κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Ἴνους ἐμβάλλουσιν εἰς τὸ ὕδωρ ταύτης μάζας τὰς ὁποίας «ἐπὶ μὲν τῷ αἰσίῳ τοῦ ἐμβολόντος καταδεξάμενον ἔχει τὸ ὕδωρ εἰ δὲ ἀναπέμψαιτο σαῦς, πονηρὸν κέκριται σημεῖον» (Παισαν. Γ' 23, 5). Ἐκ τούτου ἐξεπήγασεν ἡ μαντικὴ δύναμις τοῦ ὕδατος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα (Διογ. Λαερτ. 8, 33—Κεδρηνός τ. I, σ. 349, ἔκδ. Βόννης).

Τὸ ποιὸν τῶν ἀγγείων τέλος—τὰ ὁποῖα εὐρίσκομεν εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν τῶν διὰ τῆς ἀρμυροκουλλούρας μαντειῶν—τὰ ὁποῖα προσφέρει ὁ ὑποψήφιος γαμβρὸς εἰς τὴν διὰ μαντικοῦ ὄνειρου ἐπιζητούσαν τοῦτον κέρην ἢ καὶ ἀντιστρόφως, δὲν εἶναι ἄσχετον πρὸς τὰ ἀγγεῖα τῶν ἀρχαίων καὶ μεσαιωνικῶν χρόνων, ἅτινα, ἀργυρᾷ μὲν καὶ χρυσᾷ ὄντα, φέρουσιν «εἰς τιμὴν», ξύλινα δὲ καὶ ὀστράκινα, «εἰς ἀτιμίαν» (Λαογραφ. τ. Β', σ. 6,1 ἔνθα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία) καὶ οὔτε διαφέρει ἡ διὰ τῆς ποιότητος τῶν ἀγγείων προμάντευσις τῆς ποιότητος τοῦ γαμβροῦ ἢ τῆς νύμφης ἐν Ἑπίρῳ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου: «Ἐὰν ἴδῃ τις ἀργυροῦν τι σκεῦος χειρώσασθαι, ἐπικέρδειαν πραγμάτων σημαίνει « (τὸ χαρῖον τοῦτο ἐλήφθη ἐξ ἀνανύμου ὄνειροκριτικοῦ κώδικος τῶν Παρισίων, ἀριθ. 2511 δημοσιευθέντος ὑπὸ Fr. Drexl ἐν Λαογρ. τ. Η' σ. 347—375 καὶ προερχομένου κατὰ τὸν ἐκδότην ἀπὸ παλαιότερας πηγῆς).

16. Ἄρτος.

1) Ὅταν τρωῶν δὲν ἀφίνουν κουμματάκια ψουμὶ στοῦ τραπέζ', εἶνι κακό. Ἄμ' ἀφήσουν τὰ παλλ' κάργια, θὰ τ'ς ἀφήσ' ἢ ἀρριβουνιαστ' κιά Βε.

¹⁾ Παροιμιώδης φράσεις περὶ τοῦ ἀτυχοῦς.

2) Ἐμα τρίβουν ψουμί σ' ἓνα ἄγγειο μὶ καφὲ ἢ γάλα ἢ φαί, κι' εὐχ' νὰ πέσ' κάνα κουμμάτ' ψουμί, θάρθ' ξένους στοῦ σπίτ' Βρ. ἢ ἄμαφίψ' Μ.

3) Ἐμα γύρ' οὐ ἥλιους κὶ δώϊς ψουμί, θὰ ξ'νίσ' Βρ.

4) Ν' ἀρχιχρουνιά νὰ μὴ δίν'ς ψουμί, γιὰτὶ ἀλλιῶς θὰ δίν'ς ὄλ' τ' χρουνιά Πλ.

Βλ. λ. Ἄλας, Ἄλευρον.

17. Ἄστρον.

Θὰ βρέξ' σίγουρα, λέν οὐ κόσμους, ἄμα στοὺν οὐρανὸ εἶνι πουλλὰ ἀστέργια Τ.

Βλ. Ἄλευρον.

18. Ἄστραπή.

Θὰ βρέξ', ἄμ' ἀστράφτ' στ' Στρουγγούλλα¹ Μλ., ἄμ' ἀστράφτ' ἀπ' τ' Μάννα² Ρτ., ἄμα εἶνι καλουκαίρ' κι' ἀστράφτ' στοὺν Ἄη-Λιᾶ³ Γμ.

Βλ. ὁμοια εἰς Τὰ Νέα Γεωπονικά, ἔτ. Γ', 1908, σ. 422 — Μαρίνου Βοστοῦ, Ἐθν. Ἡμερολόγιον, ἔτ. 1872. — Ἐν Πύργῳ Ἡλείας λέγεται διὰ στίχων :

Ὅταν ἀστράφτ' τὸ Ποντικόκαστρο,
βάλε τὸ ὕννι στὸ τράστο'
ὅταν ἀστράφτ' κατὰ τὴν Ἀρκαδιά,
κάνε κι' ἄλλη μιὰ σπορά.

(Ἐν Στ. Κυριακίδου, Ἑλλην. Λαογραφ. μέρος Α', ἐν Ἀθήναις, 1923, σ. 331), ὡς ἐν Ἡπειρῷ (ἀδήλου τόπου):

Ἄστραψε 'ς τὸ Ζάλογγο
βάλε μέσα τ' ἄλογο.

(Ἐνθ' ἀν. σ. 331).

19. Βορρᾶς

Βλ. λ. Γαλῆ. Νῆσσαι.

20. Βοῦς

1) Ὅταν βόϊδ' ὄλ' νύχτα μουγκρίζ' στοῦ παχνί, εἶνι γρουσουζ'κου Κ.

2) Ὅταν τοὺ καλουκαίρ' στριγγλιάζουν³ τὰ γιλάδια, θὰ βρέξ' Γμ.

3) Ἐμα μουγκρίζουν τὰ βόϊδια, θάχουμι κακὸγ κερὸ Ακ. Πν. Δλ.

Ἐμα μουγκρίζουν τὰ γιλάδια, θάνι κακὸς χ'μῶνας Ρτ.

4) Ἐμα τὰ βόδια μουγκρίζουν τοῦ προῦί, παίζουν κὶ σκάφτουν τ' γῆς, θάχουμι βαρλουχειμουνια Πλ.

Πρβλ. ὁμοιον περὶ χοίρων ἐν Πάτραις (Λαογρ. τ. Β' σ. 705). Βλ. τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοκρίτου (25, 137) ἀναφερόμενον διὰ τοὺς ἀρχαίους.

¹) Τὰ περὶ τῶν τοπωνυμιῶν τούτων βλ. λ. Σύννεφον, 1 καὶ 2.

²) Μάννα λέγεται εἰς τὰ Ρετσιανὰ ἢ Δύσις.

³) Στριγγλιάζω = τσιμποῦμαι, δάκνομαι ὑπὸ στρίγγλιας, οἴστρου, οἴστρουμαι.

21. Βύας

Ὄταν οὐ κίρως εἶνι βρουχιρὸς κι' ἀκοῦμι τὸν μποῦφου νὰ λαλάη σὶ προσήλιου, θὰ κρατήσ'. Ἄν οὐ κίρως εἶνι καλὸς κι' οὐ μποῦφους λαλάη στ' ἀνήλιου, οὐ κίρως θὰ χαλάσ' Γμ.

Ἄμα οὐ μποῦφους λαλάη σὶ μέρος χαμηλότερου ἀπ' τοῦ χουριό, θὰ βρέξ' Μ.

Ὄταν λαλάη οὐ μποῦφους στ' ἀνήλια ἢ στοὺν ζιρβό, θάχουμι βαρὺν χ'μῶνα, ἄμα στὰ προσήλια, θάχουμι καλουκιρία. Μ. ΠΑ.

22. Γαλῆ

1) Ἄμα λούζιτι ('Ι. Σ.) ἢ νίβιτι ('Ακ.) ἢ πλίνιτι (Πα) ἢ γάτα, α) θὰ βρέξ' Ι. Σ. Πα. β) οὐ κίρως θὰ χαλάσ'.

Πανελλήνιος ἡ δοξασία αῖνη. Πρβλ. Βρειτοῦ σ. XLVII — Ν. Γεωπον. σ. 422. Ὅμοια μαντεία ἐν Λέοβω (*Georgeakis et Pineau, Folklore de Lesbos*, σ. 339).

2) Ἄμα ἡ γάτα νίβιτι Γμ. Σπ. Ι. ἢ λούζιτι Μ. α) ἀπάν' ¹⁾, θὰ κρατήσ', ἄμα κ'τάη κάτ' ¹⁾, θὰ βρέξ' Μ.

Ἡ γαλῆ, ἱερὸν ζῷον κατ' ἀρχὰς παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, ἐθεωρεῖτο κατόπιν ὡς τοιοῦτον παρὰ τοῖς λοιποῖς λαοῖς τῆς ἀρχαιότητος. Εἰδικῶς δὲ περὶ τῆς ὑπομελαίνης γαλῆς ὡς φορέως εὐτυχίας παρ' ἀρχαίοις βλ. *G. Leemans, Papyr. graec. mus. aut. publ. Lugduni*, 5.

β) κατ' ν' ἀνατουλή, θὰ κρατήσ', κάτ' ντ' δύσ', θὰ βρέξ' Σπ.

γ) κάτ' ν' ἀνατουλή, θάχουμι βρουχή, κατὰ βουρρα, χιόν'. Μ.

δ) κατὰ βουρρα, θὰ φ'σήξ' βουρριᾶς, κατὰ Νότ', θὰ φ'σήξ' νουτιᾶς.

Ἐτσ' ἀπὸν κεῖ πὸν κ'τάει ἡ γάτα, θάχουμι τ'ν ἄλλ' μέρα ἄερα. Ι.

Βλ. παραλλαγὰς Κυνοῦρίας [Λαογρ. τ. Δ', σ. 738].

ε) Ἄμα πλύνιτι στοὺν πρόσουπου, θὰ βρέξ', ἄμα στ' αὐτιά, θὰ φ'σήξ' ἄερας Μ.

3) Ἄμα νιαουρίζ' ἡ γάτα κ' ἔχουν ἄρρουστου στοὺν σπὶτ', θὰ πιθάν' οὐ ἄρρουστους. Ἄμα τ' χτ'πήσουν, διώχνουν τὸ κακό. Πσ.

4) Ἄμα ἡ γάτα π'ρών' τοῦγ κῶλού τ'ς (=πυρώνη τὸν κῶλόν της), θάρθ' βαρὺς χ'μῶνας.

5) Ἄμα ἡ γάτα ἀγλείφ' τοῦγ κῶλού τ'ς κὶ σ'κόν' τοῦ πουδάρ' τ'ς ἀπάν', θάρθ' στοὺν σπὶτ' χουρουφύλακας. Ρτ.

Σημ. Ἡ ἐμφάνισις χωροφύλακος εἰς τὴν οἰκίαν θεωρεῖται εἰς τὸ χωρίον, ὡς καὶ εἰς περιφέρειαν τούτου, τὸ Ῥαδοβίζι, κακόν.

6) Ἄμα κατ'ρήσ' (=κατουρήση) κάποια γάτα ἀπ' τοῦ νταβάν' στοὺν πάτουμα, εἶνι πουλὸ κακό.

7) Ἄμα ἡ γάτα πααίν' κὶ κὶ κ'μᾶτι (=κοιμᾶται) στοὺν κριββάτ' κουντὰ στοὺν ἄρρουστου κι' ἀπάν' τ', λέμι: «ἡ γάτα θὰ τ' πάρ' τοῦ κακό, τ'ν

¹⁾ Ἀπάνου=Ἀνατολή, Κάτου=Δύσις.

ἄρρωστια κὶ θὰ γίν' καλὰ» Γμ. Ἄμα ἔδῃσ' (=πηδήση) στοῦ νικρό, θὰ πιθάν' κὶ ἄλλους στοῦ σπὶτ' Βρ.

8) Ὅταν πιθάν'ς κὶ πιράσ' ἀποῦ πᾶν' σ' γάτα ἢ ὄ,τ' ἄλλου, βρουκουλιάϊγ'ς. Μλ. Σπ.

Βλ. καὶ Στ. Κυριακίδου, σ. 202, ἐνθα καὶ ἀναφέρονται πλείονες περιπτώσεις, καθ' ἃς οἱ νεκροὶ γίνονται βρουκόλακες. Ὅμοια καὶ ἐν Κυνουρίῳ (βλ. Λαογρ. τ. Δ' σ. 472), ἐνθα ἐκτὸς τῆς γαλῆς δύναται νὰ περάσῃ κύων, ὄρνις ἢ ἄνθρωπός τις ἐχθρός.

9) Ἄμα εἶνι ἄρρουστους στοῦ σπὶτ' κὶ δὲν πααίν' κουντὰ ἢ γάτα, οὐ ἄρρουστους θὰ πιθάν' Ρτ.

23. Γλαῦξ

1) Ἄμα σ' ἕνα σπὶτ' κουντὰ ἢ ἀπᾶν' (στ' ν' ἄκρ' στοῦ σπὶτ' Πγ. στὰ μπουχαρκά (=καπνοδόχους) Πν.) λαλάη κουκουβάια¹, κάπγοιου κακὸ θὰ γίν' στοῦ σπὶτ'. Γμ. εἶνι θάνατους Σπ. Πν. Πγ. Δλ. Τ. ῥ'μάζ'² ὄλου τοῦ σπὶτ' Πσ. εἶνι κακὸ γιὰ τοὺν ἀφέντ', θὰ πιθάν' σπιτ'κὸς ἢ στινὸς συγγινηῆς Πα.

Ἄμα λαλάη κ' εἶνι ἄρρουστους στοῦ σπὶτ', οὐ ἄρρουστους θὰ πιθάν' Ἰμένα ἔτσ' μοῦγινι. Ἦταν ἄρρουστ' ἢ ἀδιρφή μ' κὶ τ'ν εἶχα σ' αὐτὸ τοῦ δουμάτιου. Ἐρχιτι μὲν κουκουβάια κὶ λαλάει. Παίρου ν' ἀδιρφή μ' σ' ἄλλου δουμάτιου. Κ' ἰκεῖ ἔρχιτι ἢ κουκουβάια ἀπόξου ἀπ' τοῦ σπὶτ'. Ἦ ἀδιρφή μ' πέθανι. Ἰ.

Ἄμα οἱ κουκουβαῖς λαλᾶν κουντὰ σ' ἄρρουστου, οὐ ἄρρουστους θὰ πιθάν' Ρτ.

2) Ἄμα λαλᾶν κουκουβαῖες (ἢ μία Ι.), θὰ κάμ' χ'μῶνας Ρτ ἢ θὰ χαλάσ' οὐ κερὸς Ἰ.

Ὅταν ἀκοῦν τ'γ κουκουβάια νὰ φουνάζ' κουκουμάου, λένι πὼς θάχουμι κακὸγ κερὸ, γιὰτὶ μὶ τ' φουνή τ'ς ἢ κουκουβάια κρᾶζ' τὰ πιδιά τ'ς ἀποῦ φόβου μὴγ κρυώσουν. Ὅταν ἀκοῦν τ' φουνή τ'ς κούουκει τότε λέν πὼς θάχουμι καλουκιριά, γιὰτὶ μὶ τ' φουνή τ'ς ἔχ' χαρὰ π' θάρθ' καλὸς κερὸς.

Διὰ τῆς φωνῆς τῆς γλαυκὸς οὕτω προγινώσκουν ἐν Ἡπειρῷ τὸν καιρὸν ἢ τὸν θάνατον ἢ κακὸν ἐπισυμβησόμενον, ἔνεκα δὲ τῶν λαμπόντων ὀφθαλμῶν τῆς καὶ τῆς ἰδιολάλου κατὰ τὴν νύκτα φωνῆς τῆς ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἱερὸν πτηνόν, ἄλλοτε ὡς αἴσιος καὶ ἄλλοτε ὡς ἀπαίσιος οἰωνὸς θεωρούμενον. Ἡ γλαῦξ παρ' ἀρχαίοις «ἠσυχαῖον φθειγομένη ἐν χειμῶνι εὐδῖαν προσημαίνει» (Θεοφρ. Ἀποσπ. ζ' δ' 52), λέ-

¹) Εἰς Δλ. λέγεται Χουκουβάια.

²) ῥημάζω=ξεπατώνομαι, ἐκθεμελιούμαι, ἐξαφανίζομαι. Παραλλαγὰί Γκιουμουλτζίνης (Λαογρ. Β', σ. 412), Πατρῶν (Λαογρ. Β', 704).

γεται δὲ «γλαῦκα ὄφθῆναι διαπετομένην ἀπὸ δεξιᾶς τῶν νέων καὶ τοῖς καρχησίοις ἐπικαθίζουσιν· διὸ δὴ καὶ μάλιστα προσέθεντο τῇ γνώμῃ (δηλ. τοῦ Θεμιστοκλέους) καὶ παρεσκευάζοντο ναυμαχῆσοντες» (Πλουτ. Θεμιστοκλ. ιβ') καὶ ὑπονοεῖται ὡς κακὸς οἰωνὸς εἰς τὸν ἐν τῇ λ. Μάρτης ἀναφερόμενον νομοκάνονα διὰ τῶν λέξεων: «ἢ ἄλλο πουλίον». Προεσημαινει δὲ καὶ αἴσια πρὸ παντὸς παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, ὧν γνωστὴ ἡ παροιμία «γλαῦξ ἵπταται» ἐπὶ εὐτυχῶν συμβησομένων.

24. Δευτέρα καθαρά

Βλ. λ. Ἀρμυροκουλλούρα.

25. Δρυοκολάπτης

Ὄταν λαλῆ οὐ δρυοκουλάφτ'ς, θὰ βρέξ' Ι.

26. Δύσις

Βλ. λ. Ὄρνις, Ἀνατολή.

27. Ἐλάτη

Ὄταν τὰ ἔλατα ἔχουν πουλλὰ κουκουλίτσια, θὰ κάμ' χ'μῶνας Μ.

28. Ἐρις

Ὄταν προῦι-προῦι τσακώνουντι στοῦ σπίτ', θὰ γίν' κακὸ Αμ.

29. Ζῶον

1) Ἀμα σφάιζ ἓνα ζῶον κὶ δῆς νὰ δαγκάσ' ντ' γλώσσά τ', σημαίν' πῶς κὶ ἄλλου θὰ σφάξης ἢ θὰ σ' τοῦ σκοτώσουν Βρ. Πα.

2) Ἀμα τὰ ζὰ βγοῦν στοῦ λιβάδ' κὶ δὲ σκουρπιοῦντι νὰ βουσκῆσουν κὶ χασμουκ'μοῦντι (=χασμοκοιμοῦται) οὐ κερὸς θὰ χαλάσ' Βτ.

Ὄταν τὰ ζῶα παίζου κὶ τρῶν χουρτάρια ἂ' δὲν τ' ἄτρουγαν πουτέ οὔτι τὰ μάλλαζαν, θάχουμι κακὸγ κερὸ ΠΑ.

Ὄταν τὰ ζῶα παίζου, κακὸ στοῦ σπίτ' Πγ.

3) Ὄταν ἓνα ζῶον ξικ'νάη γιὰ δρόμου κὶ κουπρίσ', θὰ γυρίσ' πάλι στοῦ σπίτ' καλὰ Μ.

4) Ἀμα προुकόβουν τὰ ζῶα, «θὰ φὰν τοῦ ν'κουκύρ'», λέει οὐ κόσμου Πγ.

30. Ἡλιος

Ὄταν ἰδῆς τοῦν ἡλιου νὰ δύν' μὶ ξαστιριά, αὔριου θανά ἔ'ς καλὸν κερὸ Μλ.

Ὅμοιον ὑπὸ Λιακκοβικιωτῶν εἰς Γουσίου. Ἡ κατὰ τὸ Πάγγαιον χώρα, σ. 74, ἐν Πάτραις (Λαογρ. τ. Β', σ. 705). Βλ. λ. Ἄλας, Ἄλευρον, Ἄνθρωπος 7, 9, Ἄρτος 3, Μέλι, Ὄξος.

31. Ἑπαρ

Οἱ χουρικοὶ κ'τᾶν τοῦ σκώτ' κὶ λὲν πὼς κάποια ἀπ' τ'ς συγγινεῖς εἶνι γκαστρομέν', ἅμα δοῦν σ' αὐτὸ ἀνάμισα στὰ φύλλα ἕνα μ'κρὸ κινούργιου φύλλου Τ.

Περὶ τῆς μαντείας ταύτης βλ. λ. Νεφρὸν καὶ Ὠμοπλάτη.

32. Ἅγιοι Θεόδωροι

βλ. λ. Κόλλυβα, Κόπανος.

33. Θεοφάνεια

βλ. λ. Καιρὸς 7.

34. Θόρυβος

Ἄμα γίν' μιγάλους θόρυβους στοῦ σπὶτ', ἀποὺ πέτρα, ἀποὺ τζάμια, θὰ πιθάν' ἀνθρουπους ἀποὺ μέσα Ββ.

Εἰς τὴν μαντείαν ταύτην, ὁμοίας πρὸς τὴν ὁποῖαν βλ. εἰς λ. λίθος, ξύλον, πῦρ, σῖτος, στυπηρία, μαντικὸν μέσον εἶναι ὁ θόρυβος, ὁ κρότος ἢ ὁ ψίθυρος, πρὸς ὃν ἕξομοιοῦται ἢ βροντὴ θεωρουμένη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κακὸς οἰωνός (Σοφοκλ. Οἶδ. Κολων. 95—Virgil. Aen. 4, 169). Ὁ θροῦς τῶν δένδρων εἶναι προσημαντικὸν (Θεοκρ. 7, 56) καὶ γενικῶς ὁ θόρυβος εἶναι ἐκ τῶν μέσων λατρείας πρὸ παντὸς τῆς Κυβέλης. Ἐκ τοῦ βρόντου τῆς σουρβιάς ἐν Θράκη προλέγουσι καλὸν ἢ κακὸν (Ἔστια, τ. ΙΣΤ' 1883, σ. 670) καὶ ἐκ τοῦ κόκκου σίτου ἐν πυρᾷ προμαντεύουσι τὸν τυχερότερον ἐν Βέρμπιαν (Λαογραφ. τ. Δ' σ. 409). Ἡ μᾶλλον παραπλησία διὰ θόρυβον μαντεία παρ' ἀρχαίοις εἶναι ὁ «τριγμός» ἢ «τριγμός» τῶν λίθων ἢ τῶν ξύλων (Σουΐδας λ. οἰώνισμα καὶ Bollandi ἐνθ. ἀν.), περὶ οὗ λίαν ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Πολίτης (Λαογρ. τ. Γ' σ. 355), ὅτι πρόκειται περὶ ξύλων δοκῶν καὶ ὄχι καιομένων ξύλων, ὡς ἐν λ. ξύλον ἀρ. 2. ἐνθα ῥητῶς πρόκειται περὶ τριζουσῶν δοκῶν.

35. Ἱερεὺς

βλ. λ. Ἄνθρωπος.

36. Ἴππος

1) Ἄμα πιράσ' κᾶνας καβάλλα σ' ἄλουγου κὶ τ' ἄλουγου κατ' ῥήσ' (=κατουρήση), θὰ πάθ' κακὸ οἱ ἀνθρουπους. Δὲμ παθαίν'ς τίπουτι, ἅμα εἶνι μβλάρ' ἢ γαῖδαρους Μ.

2) Ἄμα παίζου τ' ἄλουγα, θάχουμι κακὸγ κινὸ Ακ.

3) Ἄμα τ' ἄλουγα πααίνου ἀπάν', οὐ κινὸς θὰ χαλάσ' Μπ.

4) Ἄμα οὐ οἰκουδισπότης ἔχ' πουλλά ἄλουγα κὶ φουράδες κ' ἐν' ἀπ' αὐτὰ καβαλλ' κέψ' μιὰ φουράδα ἀπ' τὴν ἴδια τ' γινιά, οὔλου τοῦ σπὶτ' θὰ ξηπαστριφτῆ Αμ.

37. Καιρὸς

1) Ὄταν βρέχ' τ'μ προτουχρουσιά, θάχουμι ξέρες σαράντα μέρις, κ' ὅταν δὲν βρέχ', θάχουμι σαράντα μέρις βρουχὴ Σπ. Πα.

Σημ. Γι' αὐτὸ λὲν πὼς ἡ ἀρκοῦδα λέει στὰ πιδιά τ'ς «ἄς βραχῆα, πιδιά μ', σή-

μια, θάχιτι ἡλίου σαράντα μέρις», ὅταν βρέχ'. "Αμα κὰν' καλὸς κερὸς, λέει ἡ ἀρκούδα στὰ πιδιά τ'ς: «λιαστῆτι, πιδάκια μ', σῆμια, θάχιτι βρουχή σαράντα μέρις». Σπ.

"Αμα οὐ κερὸς εἶνι καλὸς τ'μ προουτουχρουνιά κ' ἡ ἀρκούδα λιάζει μὶ τὰ μ'κρά τ'ς στ' λιακάδα, θάχουμι βρουχή σαράντα μέρις Πλ.

Παραλλαγὰι ἐν Αἰτωλία (Λαογρ. τ. Δ' σ. 419-20) καὶ Κυνουργία (αὐτ. σ. 738).

2) "Αμα βρέχ' τ'ς Παπαντῆς, θάχουμι σαράντα μέρις βρουχή Μ.

3) "Οταν βρέχ' τ'μ παραμουνῆ ντ' γάμ', λέμι: «ἡ νύφ' κλαίει». Γμ.

Σημ. Τὰ δάκρυα τῆς νύμφης προέρχονται ἐκ τῆς στενοχωρίας, ἣν αἰσθάνεται κατὰ τὸν λαὸν μὴ ἐπιθυμοῦσα νὰ μεταβῆ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ.

4) "Αμα οὐ κερὸς τοῦ χ'νόπουρου ἢ τοῦ χ'μῶνα εἶνι οὔλου καλὸς, θάχουμι πόλιμου κὶ λέν: «στοῦμ πόλιμου ξαναῆταν τέτοιους κερὸς». Κ.

5) "Οταν βρέχ' στοῦ γάμου σ', δὲ θὰ πιράϊς καλά, ἄμα δὲ βρίζ' θὰ πιράϊς καλά στ' ζουή σ'. Βρ.

6) "Οταν ντ' δεύτιρ' μέρα κάθε μῆνα κὰν' καλὸς κερὸς, καλὸς θάνι κὶ ὄλους οὐ μῆνας, ἄμα βρέχ', θὰ βρέχ' ὄλου τοῦ μῆνα.

7) "Αμα τὰ Φῶτα εἶνι στιγνά, ἡ χρουνιά θὰ πάη καλὴ κὶ εὐτυχισμέν'. Γι' αὐτὸ λέν: «Χαρὰ στὰ Φῶτα τὰ στιγνά κὶ τὴ Λαμπρὴ βριμέν' (=βρεγμένη)». Ρτ.

8) "Οταν τ'ς Παπαντῆς εἶνι βρουχὲς κὶ ἀντάρις, θάχουν πουλλὲς σουδεῖες (=ἐσοδείας), ἀλλιῶς θάνι λίγις κὶ οὐ κόσμους θὰ δυστυχῆσ' Μπ.

9) "Οταν τοῦ χ'μῶνα εἶνι ξηρασία κὶ πέφτ' πουλὸ τσιάφ', τότες λέν «οὐ κερὸς θὰ χαλάσ'». Γμ.

Βλ. λ. Σελήνη. Ὀμίχλη.

38. Καπνὸς

"Αμα χ'θῆ (=χυθῆ) καπνὸς, εἶνι κακὸ Βρ.

39. Καρδία

1) "Αμα στοῦ σφαχτὸ πῶσφαξαν κ'τάζουιν (=κοιτάζουιν, παρατηροῦιν) ἡ καρδιά κὶ βροῦν αἵματα, αὐτὸς π' τῶσφαξι, ἔχ' ἄμαρτίς, ἂν δὲν ἔχ', εἶνι καλὸς ἀνθρουπους. Γμ.

2) «Στ' ἀρνιά κοιτάζουιν τὴν καρδιά· τὴν σκίζουιν καὶ κοιτάζουιν τὰ φυλλοκάρδια καὶ τὸ αἷμα· ἂν τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς εἶναι μαῦρο, εἶναι δυσάρεστα καὶ πολλοὶ τὸ κρύβουιν: «δέ ναι τίποτε», ἐπειδὴ πολὺ φοβοῦνται τὴ μαντεία αὐτῆ· ἀληθεύει πῶ πολὺ κὶ ἀπὸ τὴν πλάνη». Τσ.¹

Σημ. Τοῦτο ἐλήφθη ἐκ Λαογρ. τ. Θ' σ. 15.

¹) Ἐκ τῆς ὑπάρξεως αἵματος εἰς τὴν καρδίαν ἐν Γρανίτση Γοριυνίας καὶ Στεμνίτση μαντεύουιν τὴν εὐπορίαν τοῦ οἰκοδεσπότη, ἡ δὲ ἔλλειψις τούτου εἶναι σημεῖον πενίας αὐτοῦ (Λαογραφ. τ. Θ' σ. 12). Ἡ διὰ τῆς ἐξετάσεως τῆς καρδίας τοῦ σφαζομένου ζφου, καὶ δὴ τοῦ οἰκοσίτου, μαντεία, ὡς καὶ αἱ παρατηρήσεις τοῦ ἥπατος, τῆς χολῆς.

40. Καρπὸς δρυῶν

1) Τοῦ δέντρου¹ βγάζ' κάτ' ποὺ τ'ς λέμι κουκουβίκις². Τέτοις παῖρον οἱ γκαστρομένις γ'ναῖκις κὶ τ'ς σπᾶν. Ἐν μέσῳ βριθῆ μνῖγα, λένι πῶς θὰ γιννηθῆ κουρίτσ', ἂν βριθῆ σκουλήκ', πιδί. Σ. Γβ. ΠΑ.

Ἐομοια πρὸς τ' ἀνωτέρῳ παρὰ Βλαχοφῶνοις Πίνδου [Λαογρ. τ. ΣΤ' σ. 186].

Εἰς Γβ. κουκουβίκις λέγονται κουκουλάσια² καὶ «βάν'ς στοῦ μυαλοῦ σ' ντ' γκαστρομέν' π' θέλ'ς».

Εἰς ΠΑ. οἱ κουκουβίκις λέγονται κουκλίθρες² ἢ κουκλακίδες², ἐφαρμόζεται δὲ ἡ μαντεία αὕτη «γιὰ νὰ κατσλάβουν, ἂν θὰ κάνουν τὰ ζῶα τ'ς θηλ'κὰ ἢ σιρκά».

2) Παίρ'ς κουκουμπέδις² κὶ τ'ς σπᾶς. Ἐν βρῆς σκ'λῆκ', τότες ἡ γ'ναῖκα ποῦνι γκαστρομέν'—ντ' βάν'ς μὲ τοῦ νοῦ σ' πρὶν τ'σπᾶις (=σπάσης) θὰ γιννηθῆ σ' πιδί, ἂν βρῆς μυρμηγκι, κουρίτσ' Βτ.

Εἰς Σπ. λέγονται κακατοίδες². Τὲς σπᾶ ἢ ἴδια ἢ γκαστρομέν'.

Σημ.—Εἰς Σπ. μεταχειρίζονται τὸ αὐτὸ μέσον καὶ πρὸς προμάντευσιν τοῦ φύλου τῶν γεννηθησομένων ὑπὸ τῶν ζώων των.

Εἰς Πσ. λέγονται σιοῦκλα².

41. Καρυὰ

Ἐν φ'τέψης καρυὰ στοῦ σπῖτ', δὲν εἶνι καλὸ Πγ.

42. Κάρυον

Τ'ς Σωτήρους (=τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος, 6 Αὐγούστου), πουλὸν προῦτὶ κόβουν τρία καρυῖδια ἀδιδρομμένα κὶ τὰ σκίζουν. Ἐν κὶ τὰ τρία βγοῦν καλὰ, τότες θάμαστι φτυχισμέν', ἂν εἶνι κακά, θάμαστι δυστυχεῖς Χ.

43. Κλοπή

Ἐν ὑφαίν'ς κὶ σ' κλείψουν καμμιά μασοῦρα οἱ γειτόν'σσις σ', τοῦ

τοῦ σπληνός, τοῦ νεφροῦ, κλπ. σπλάγγνων (βλ. τὰς λέξεις), τὰ ὅποια ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐθεωροῦντο ὡς κέντρα τοῦ ψυχικοῦ βίου (Θ. Βορέα, Ἡ δόξα περὶ τῶν σπλάγγνων ὡς ἔδρας τῆς ψυχῆς, ἐν Ἀθήναις, 1903, Ἀθηνᾶ, τ. ΛΕ', σ. 30-45), εἶναι ὑπολείμματα τῆς ἀρχαίας ἱεροσκοπίας. Δὲν φαίνεται δὲ ποσῶς ἀπέχουσα κατὰ τὸν τρόπον καὶ τὸ ἀντικείμενον ἐξετάσεως καὶ τὸν σκοπὸν ἢ διὰ τοῦ αἵματος τῆς καρδίας ἡπειρωτικὴ μαντεία ἀπὸ τῆς ἀρχαίας παρατηρήσεως τοῦ αἵματος τοῦ σφαζομένου ζώου (Halliday, Greek Divination, London, 1913, σ. 116). Πλείονα περὶ ἱεροσκοπίας τῶν ἀρχαίων βλ. Stengel ἐνθ' ἀν. καὶ Halliday ἐνθ' ἀν.

¹) Δένδρον=ἡ κοινὴ δρυς.

²) Κουκουβίκις, κουκουλάσια, κουκλίθρες, κουκλακίδες, κουκουμπέδες, κακατοίδες, σιοῦκλα εἶναι παρᾶσιτοι ξυλώδεις καρποὶ δρυῶν ὁμοιάζοντες πρὸς κάρυα.

σ'κτι (=σκουτί, ἦτοι ὕφασμα μάλλινον, χονδροῦφασμένον) δὲν γίνι
στ' λιτουρβιά¹ Μ.

44. Κόκκυξ

Ἦν ἄν'ξ' ὅταν λαλήσ' οὐ κοῦκκους κ' οὐ ἄνθρουπους εἶν' ἀφάγουτους.
λέν πῶς οὐ κοῦκκους τοῦν τζάκ'σι. Γρ, Δλ.

Ἦταν προτουλαλή Ἦν ἄν'ξ' οὐ κοῦκκους, λέν πῶς ὅσοι τοῦν ἀκοῦν
νηστ'κοὶ «νικιοῦντι ἀπ' τοῦν κοῦκκου», ὅσοι τοῦν ἀκούσουν «φαγουμέν'»,
νικᾶν τοῦν κοῦκκου. ΠΑ.

Ἦταν ἀκαῖς κοῦκκουν ἢ ἄλλου π'λι τοῦ προῦ πρὶν φᾶς, δὲ θὰ
πάη καλὰ ἢ δ'λειά σ' κὶ λέν πῶς οἱ κοῦκκους «σὶ μπλάν'σι». Ἦν ἔχ'ς
φάει, θὰ πάη καλὰ ἢ δ'λειά σ' κὶ λέν: «τοῦν μπλάν'σις» ΠΑ.

Ἦμα τοῦν κουκκάλουγου τοῦ ἰδῆς ἀπὸν κάτ' κὶ αὐτὸ εἶνι ψ'λά, εἶνι
κακὸ κὶ αἶ «μπλάν'σι». Ἦταν τοῦ ἰδῆς χαμπλά, τότες λέν πῶς «ἰσὺ τοῦν
μπλάν'σις» κὶ θὰ πιρνᾶς καλὰ. Σπ.

Ἦμα δὲν ἔχ'ς φάει κὶ ἀκούϊς κοῦκκου, σὶ μπλάν'σι, θὰ πιράϊς ἄσκημα,
Γιὰ νὰ προυλάβ'ς τοῦν κακό, πρέπ' τοῦν λ'γώτερου νὰ πιῆς καφέ τοῦ
προῦ, πρὶν ξικινῆϊς Σπ.

Περὶ τούτου ὁ ἐν λ. Μάρτης μνημονευόμενος νομοκάνων (φυλλ. 98α) γράφει: «πῶς
τοῦς νικουσι τὰ πουλία ὅπου λαλοῦσι τὴν ἀνοιξιν . . . ἢ σηκώνονται τῶν αὐγῶν καὶ
τρῶγουν, διὰ νὰ εἶναι χορτάτα νὰ μὴ τοῦς νικήσουν τὰ πουλία ἢ καὶ ἐὰν εἶναι νηστεία
τὴν χαλοῦσιν». Εἶναι παλαιὰ ὅθεν καὶ ἡ μαντεία αὕτη ἔχουσα τὰς ρίζας τῆς μάλλον
εἰς τὴν ἀρχαιότητα.

45. Κόλλυβα

1) Τοῦν βράδ' τ' Ἦι Θουδώρ' κλέβουν σ'τάρ' ἀπ' τοῦν σπιρ'νὸ κὶ τ' ἀνύ-
παντρα κουρίτσια τοῦν βάζουν στ' αὐτί. Στοῦν ὕπνου τ'ς θὰ ἰδοῦν ποιὸν
θὰ πάρουν. Πγ.

2) Τὰ κουρίτσια τ' Μιγάλ' Παρασκιβῆ κλέβουν σ'τάρ' κὶ τοῦν βράδ',
χουρὶς κανένας νὰ τὰ ἰδῆ, τοῦν ρίχνουν ἀπάν' στοῦν σπὶτ' κὶ ὅποιον ἰδοῦν
στοῦν ὕπνου τ'ς νὰ μαζεύουν σ'τάρ', αὐτὸν θὰ πάρουν σύντροφό τ'ς Ρ.

3) Τοῦν βράδ' τ' Ἦι Θουδώρ' ἄμα πααίνουν τὰ 'σπιρνὰ 'ς 'ν ἱκκλη-
σιὰ κλέβουν λίγου σ'τάρ', τοῦν δένουν σὶ παννὶ κὶ τοῦν πιτᾶν ἀπάν' στοῦν
σπὶτ', χουρὶς νὰ τ'ς ἰδῆ κανένας. Στοῦν ὕπνου τ'ς θὰ ἰδοῦν μὶ ποιὸν θὰ
τοῦν θιρίσουν κὶ αὐτὸς θανᾶν' οὐ ἄντρας τ'ς. Τοῦν ἰδῆου κᾶνουν κὶ τὰ
πιδιὰ π' θέλουν νὰ μάθουν ποιὰ θὰ πάρουν. Αν.

1) Λιτουρβιά=νεροτριβή, ἐνθα τίθενται τὰ μάλλινα ὕφασματα.

4) Τ' Αἰ-Θουδώρου, τοῦ Ψ'χουσάββατου, τὰ κουρίτσια κλέβουν σπιρνὸ κ' ὕστερα τοῦ σπέρουν στοῦ κῆπου τ'ς κὶ λέν τρεῖς φουρές:

Φέτους τοῦ σπέρου μονναχὴ μ'
κὶ τ' χρόν' νὰ τοῦ θιρίσουμι οἱ δυό μας,

ἀφίνοντας τ'μ ποιδιὰ κὶ τοῦ σκαλ'στῆρ'. Τ' νύχτα στοὺν ὕπνου τ'ς θὰ ἰδοῦν ἓνα συγγινη ἱκ'νοῦ π'θὰ πάrouν, μάννα, πατέρα, ἀδιρφό. Ἄμα ἰδοῦν τοὺν ἴδιου τοῦ γαμπρό τ'ς, τότες δὲ γίνιτι. Πτ.

5) Τοῦ Σάββατου, τ' Αἰ-Θουδώρ', κλέβουν τ' ἀνύπαντρα κουρίτσια σπόρου ἀποῦ σ'τάρ' κὶ θὰ τοῦ σπείρουν σὶ χέρσου χουράφ' πάλι κρυφά. Τοῦ βράδ' στοὺν ὕπνου τ'ς θὰ ἰδοῦν ποιὸς ἢ ποιὰ θὰ δέν' τὰ διμάτια στοῦ χουράφ' κὶ θὰ θιρίζ' ἢ θὰ παίζουν οἱ δυό τ'ς Γμ.

6) Τ' Αἰ-Θουδώρ' τ' ἀνύπαντρα κουρίτσια κλέβουν ἀπ' τὰ 'σπιρνὰ σ'τάρ', χουρίς νὰ τ'ς καταλάβ' κανένας κὶ τοῦ βράδ' πρὶν πέσουν νὰ κ'μηθοῦν, τοῦ σπέρουν στοῦ προσκεφάλου κὶ λέν:

Σιτάρι ἰγὼ σὶ ἔσπειρα
γιὰ νὰ γίν'ς νὰ σὶ θιρίσου.
Οἱ Ἄϊ-Θόδουροι οἱ θαματουργοὶ
νὰ βροῦν τοῦ σύντρουφου
νὰ μὴ βουηθῆσ'.

Στοὺν ὕπνου τ'ς θὰ ἰδοῦν ἓναν π' θάρθ' νὰ θιρίσ' τοῦ σ'τάρ' κὶ αὐτὸς θανᾶν οὐ σύντρουφός τ'ς. Τοῦ ἴδιου κάνουν κὶ τὰ πιδιὰ τ' ἀνύπαντρα, ἀλλ' αὐτὰ θὰ ἰδοῦν κουρίτσ' νὰ θιρίζ' τοῦ σ'τάρ'. Μπ.

Τῆς μαντικῆς ταύτης ἐνεργείας, συνήθους εἰς πλείστα μέρη τῆς Ἑλλάδος, βλ. παραλλαγὰς Οἰνοῦντος Λακεδαιμόνος (Φ. Κουκουλέ, Οἰνουντιακά, σ. 130), Ἀθηνῶν (Δ. Γρ. Καμπούρογλου, ἐν Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ, τ. ΚΕ', 1896, σ. 328—9 καὶ τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων, τ. Γ', σ. 20), Αἰγίνης (Π. Ἡρειώτου, Συμβολὴ εἰς τὰ τοῦ βίου τῶν Νεωτέρων Ἑλλήνων, Ἀθῆναι, 1890, σ. 11—2), Σάμου (Ε. Π. Σταματιάδου, Σαμακά, τ. Ε', 391—2), Κορίνθου (Λαογρ. τ. Γ', σ. 18), Σαρατζᾶ Κορώνης (αὐτ. σ. 20), Ἀρκαδίας (αὐτ. σ. 47), Κυνουρίας (αὐτ. 48—9), Σοποτοῦ Καλαβρύτων (αὐτ. 511 καὶ 685).

7) Εἶσι πιδι ἢ κουρίτσ' τ'ς παντρεῖας κὶ θέλ'ς νὰ ἰδῆς τοῦ σύντρουφός, φρόντ'σι (=φρόντισε) τ'μ παραμουνῆ τ' Αἰ-Θουδώρου νὰ πᾶς 'ς τ'ν ἱκκλησιὰ κὶ ἀφοῦ διαβαστῆ τοῦ σπιρνὸ νὰ κλέψης—χουρίς νὰ σ' ἰδῆ οὐ ν'κουκύρς' π' τώχ' κὶ ἅμα δὲν μπουρεῖς μονναχός σ' βάλ' κάνα ἄλλου νὰ κλέψ' κὶ νὰ σ' τοῦ δέσ'. Τοῦ σπιρνὸ οὐτὸ πρέπ' νᾶνι ἀποῦ σπὶτ' πῶχ' Θόδουρου κὶ αὐτὸ τοῦ βάνς' στοῦ μαντήλ' σ'. Τοῦ βράδ', πρὶν πέῖς νὰ κ'μηθῆς, θὰ κάν'ς τρεῖς μιτάνεις στοὺν ἄγιου τρεῖς φουρές θὰ πῆς: «Θέ μ', Ἀἰ-Θόδουροι, δεῖξι μ' 'ν τύχ'». Νὰ κ'μηθῆς ἤσυχα κὶ οὐ ἄγιους θὰ σ' δεῖξ' τοῦ σύντρουφός σ' Μ. (Ὁμοίως ἐν Βωβούση, ἔνθα θέτουν τὰ κόλλυθα ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον.)

46. Κόπανος

Γιὰ νὰ μάθ' τ' ἀνύπαντρου κουρίτσ' ἢ πιδὶ ποιὸν ἢ ποιὰ θὰ πάρ', τοῦ βράδ' τ' Ἀἰ Θουδώρ' τοῦ Σάββατου παίρ' ἕναγ' κόπανου κι' πααίν' σ' ἕνα πουτάμ' ἢ λαγκαδ' κι' τοῦ βάζ' ἀπ' τ' μιὰ μιριά, στ' μιὰ ὄχτ', χουρὶς νὰ ἰδῆ κανένας. Ὑστὶρα ἔρχιτι στοῦ σπὶτ' καὶ βλέπ' στοὺν ὕπνου τ'ς τοὺν ἄντρα π' θὰ πιρνάη μαζί τ'ς ἢ ντ' γ'ναῖκα π' θὰ τοὺν πιρνάη σ' ν' ἄλλ' μιριά, ἀφοῦ φκειάσ' τοῦ γιουφύρ'. Ἀν. Εἰς Β. πρὶν ἢ κοιμηθῆ ὁ μαντευόμενος ἢ ἡ μαντευομένη λέγει τρεῖς: «Ὅποιους θὰ μι πάρ' θάρθ' νὰ μι' πιράσ'».

Τῆς δι' αὐτοσχεδίου γεφύρας μαντικῆς ταύτης ἐνεργείας ἡ ἀρχὴ κατὰ Πολίτην (Λαογρ. τ. Γ', σ. 45) «εἶναι δυσδιάγνωστος».

Παραλλαγαὶ ἐν Πελοποννήσῳ (τ. Γ' σ. 45) καὶ ἐν Βουλγαρίᾳ *Ad. Strasz Die Bulgaren*, σ. 345)

47. Κόμη

Ὅταν οἱ γ'ναῖκις φκειάνουν κόσσις κι' μείν' μιὰ τοῦφα ἀπὸ μαλλιά, χουρὶς νὰ μποῦν σ' τ'ς κουτσίδις, κάποιους ἀπ' τοῦ σπὶτ' θὰ πιθάν' Μ.

48. Κόραξ

Ἄμα οὐ κόρακας πιράσ' ἀπ' τ' γειτονιὰ κ' ἰκεῖ τύχ' νᾶνι (=νὰ εἶναι) κάνας ἄρρουστους, λένι: «πῖει, μᾶς ἄφ'σι γειά». Σ.

2) Θὰ πιθάν' ἄνθρουπους στοῦ σπὶτ' (ἢ στ' συνοικία Γμ.)

α') Ἄμα σκοθ'ζ' κουράκ' στοῦ σπὶτ' Πτ. Χ. ἢ κράζ' Σπ. ἢ φαγώνιτι κουράκ' μι' γιράκ' ἢ μι' κουκκάλογου Σπ. ἢ κᾶν' κρᾶ-κρᾶ σὶ μιὰ συνοικία κὶ λέει οὐ κόσμους: «κάποιους θὰ πιθάν' ἀπ' τ' συνοικία». Γμ.

β') Ἄμα δυὸ κουράκια πιάνουντι στοῦ σπὶτ' ἀπάν' Πν. ἢ τσακῶνουντι ἀπάν' στοῦ σπὶτ' κὶ πέσ' ἕνα στοῦ σπὶτ' Πλ. Κ. Σκ. ἢ σκούζουν δυὸ κουράκια Ἀν. ἢ τρώουντι κουντὰ στοῦ σπὶτ' Ρμ.

γ') Ἄμα στοῦ σπὶτ' πιράσουν κουράκια κὶ σκούζουν Πγ. Σλ. Πσ. ἢ φέρουν γύρα σ' ἕνα σπὶτ' Γβ. ἢ τρώουντι τὰ κουράκια σὶ σπὶτ' πῶχ' ἄρρουστου, κι' οὐ κόσμους λέει: «αὐτ'νοῦ τοῦ κιφάλ' νὰ φᾶν». Γρ.

δ') Ἄμα λαλήσ' μαῦρους κόρακας Δλ.

3) Ὅταν σ' ἕνα δέντρου, κουντὰ σ' ἐκκλησιὰ πάη κόρακας κὶ λαλήη κι' ἀντ'κιάζ' σ' ἕνα σπὶτ', κάποιους θὰ πιθάν' ἀπ' τοῦ σπὶτ' αὐτό. Ἀν.

4) Ὅταν κόρακας κράξ', θάρθ' ξένους. Βρ.

5) Ὅταν δυὸ κουράκια τρώουντι σ' ἕνα σπὶτ', τ' ἀντρόγυνου θὰ χουρίσ' μι' θάνατου Βρ.

Ὁ κόραξ ὢν ἐν Ἑπίρῳ διὰ τῆς φωνῆς του προάγγελος θανάτου, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ διστίχου δημῶδους Ἑπειρωτικοῦ ἕσματος (Ἑπειρωτ. Χρον. ἔτος Β' σ. 204)

Τ' ἔχεις, καημένε κόρακα, πὺ σκούζεις καὶ βρυχειέσαι;

Μήνα διψᾶς γιὰ γαίματα, μήνα πεινᾶς γιὰ μέρσια;

συνήπτετο στενωῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μετὰ τῶν νεκρῶν, ὧν ἦτο ἀμείλικτος διώκτης καὶ ἔφριστής (Ὀμήρου, Α, 4—Σοφοκλ. Ἀντιγ. 205—Πλουτ. Σύλλας) καὶ συνετέλει εἰς πρόγνωσιν τοῦ καιροῦ: «κόραξ ἐπιτρόχως φθεγγόμενος καὶ κρούων τὰς πτέρυγας... ὅτι χρισμῶν ἔσται κατέγνω» (Ἀριστ. παρὰ Αἴλιαν. περὶ Ζώων 77—Θεοφράστ. περὶ σημείων, I, 16—Πλουτάρχ. 2, 192 Α). Ἐχει δὲ οὗτος διπλὴν σημασίαν, ἀπαισίαν καὶ αἴσιον. Κράζων ἐκ δεξιῶν προσημαίνει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἴσια (Ἀθαν. Σταγειρίτου, ἐνθ' ἄν. σ. 191),

49. Κουλλοῦρι

Ὅταν οἱ σ'μπιθέρ' ἔρχονται στοῦ σπίτ' τ'ς νύφ'ς, ῥίχνουν ἓνα κλλούρ'. Ἄν τοῦ πάρουν αἰ ἀνθρώπ' τ'ς νύφ'ς, θᾶνι κακὸ γιὰ τοῦ γαμπρὸ κὶ τ' νύφ' γιὰτὶ ἢ νύφ' τρανάει κατὰ τοῦ σπίτ' τ'ς (κὶ ὄχ' κατὰ τοῦ σπίτ' τ' ἀντρὸς τ'ς). Ἄν κατὰ τ'ς ἀνθρώπ'ς ντ' γαμπροῦ, ἢ ζουῆ τ'ς θᾶνι καλή. Αμ.

Ἡ δεισιδαιμονία αὕτη φαίνεται οὔσα μακρινὴ ἀπήχησις τῆς κρίσεως τῶν γυναικῶν κατὰ τὴν ἀρχαίαν καὶ μέσην ἐποχὴν διὰ διαφορῶν μέσων γενομένης, π. χ. ὕδατος, σιδήρου, κ.λ.π. πρὸς διαπίστωσιν τῆς ἀγνείας τῶν γυναικῶν, ἐνταῦθα δὲ πρόκειται περὶ τῆς κρίσεως μόνον τῆς νύμφης, ἂν αὕτη διάκειται ἢ οὐ εὐμενῶς πρὸς τὸν εἰς ὃν εἰσέρχεται νέον τῆς οἴκου. Περὶ τῆς κρίσεως τῆς ἀγνείας τῶν γυναικῶν βλ. ἀξιόλογον μελέτην τοῦ κ. Αδ. Ἀδαμαντίου ἐν Λαογρ. τ. Α' σ. 461—568, τ. Β' σ. 521. 547, τ. Γ' 51—147 καὶ 390—446.

50. Κράνα

1) Ὅταν τὰ κράνα εἶνι πάρα πουλλὰ μιὰ χρουνιά, θᾶχουμι πουλὺ βαρὺν χ'μῶνα Ββ.

51. Κύων

Α. Ἄμα οὐρλιέτι (Ἀμ. ΠΑ. Πλ. ἢ οὐρλιάζ' Ακ. Ββ. Γμ. Μ. Πν. Πγ. Ρμ. Σ. Μλ. Σπ. Γβ. ἢ οὐρλιάζιτι ἢ οὐρλιάζουντι τὰ σκ'λιὰ Ρτ. Γρ. ἢ σκούζ' Κ. Φ. Μπ. ἢ κλαίη οὐλουένα Πα) ἢ φ'σάη τ'ς μύτις Γμ. οὐ σκύλους ἢ τοῦ σκ'λί, 1) κάτ' κακὸ θὰ γίν' στοῦ σπίτ' Ἀμ. Ἀκ. Μπ. Πλ. Γμ. 2) θάνατους Γβ. Ακ. Ββ. Γρ. Γμ. (ἐνθα τὸ σκυλὶ πρέπει νὰ οὐρλιάση τὴν νύκτα), ΠΑ. Πγ. Ρτ. Ρμ. Σ. Μ. θὰ βρέξ' Σπ. 3) τ' ἀφιντ'κὸ κάτ' θὰ πάθ'. Κ' ἰκεῖνους π' πιρνάει ἰκεῖν' τ' στιγμὴ λέει: «νὰ λ'σάξ'ς, νὰ φὰς τοὺν ἀφέντ' σ'» Πα.

4) θᾶνι ζημιὰ στοῦ σπίτ' Πν.

5) κάποιους συγγινῆς θὰ πιθάν'. Μπ. Φ.

Β. Ὅταν τοῦ σκ'λί ξιράσ' στοῦ σπίτ', κακὸ θάχ' τοῦ σπίτ' Ἀμ.

Γ. Ὅταν τοῦ σκ'λί πὸν μπαίν' στοῦ σπίτ' γυρίσ' τοῦ μπισ'νό τ' κατὰ μέσα, κάτ' τοῦ σπίτ', εἶνι κακὸ γιὰ τοῦ σπίτ' Ἀκ.

Ὅταν γυρίσ' τοῦ γ κῶλού τ' στοῦ ν'κουκύρ', κάτ' κακὸ στοῦ σπίτ' Πν.

Δ. Ὅταν τοῦ σκ'λί εἶνι τ' ἀνάσκιλα κὶ τὰ πόδια τιντῶν' στοὺν οὐ-

ρανό, θάχουμι κακὸν κιρό. Πν.

Ὅταν τ' Αἰ-Λιὸς (Προφήτου Ἡλιοῦ 20 Ἰουλίου) τοῦ σκ'λι κ'μαῖ κ'λλοῦρα πρέπ' νὰ μαντέψουμι κακὸν κὶ βαρὺν χ'μῶνα. Ὅταν κ'μαῖ ξαπλουταριά, οὐ χ'μῶνας θᾶνι ἄλαφρός.

Ὅταν τοῦ χ'νόπουρου ξαπλώνουντι τὰ σκ'λιά, θάχουμι βαρυχειμονιὰ Ββ.

Ἄμα εἶνι καλουκιφία κὶ κ'λιέτι οὐ σκύλους, χαλάει οὐ κιρός. Ἄμα εἶνι κακὸς κιρός, θάχουμι καλόν. Μ.

Ἄμα τὰ σκ'λιά κυλιούντι στ' λάκκα κὶ παίζουν, θὰ βρέξ' Γμ. θὰ πιθάν' ἄνθρουπους Ρμ.

Παραλλαγὰὶ Πατρῶν (Λαογρ. τ. Β' σ. 704), Κυνουρίας (αὐτ. τ. Δ' σ. 738-9), Ναυπλίου (Βρετοῦ ἐν. ἄν. σ. XLVII).

Ε. Ἄμ' ἄλ'χιτᾶν τὰ σκ'λιά κὶ πιράη κηδεῖα, λέν πῶς κὶ ἄλλους θὰ πιθάν' Γμ.

ΣΤ. Ἄμα βρῆς στοῦ δρόμου φίδ' νὰ κατ'ράη, θὰ σ' βγῆ σὶ καλά ἄμα χέξ', σὶ κακὸ Ρμ.

Ὁ κύων, ὡς καὶ ἐν Ἑπίρῳ συμβαίνει σήμερον, δὲν ἔχει ἀγαθῆς φήμης καὶ παρ' ἀρχαίοις ἐνσαρκωθεὶς εἰς τὰς τρομερὰς θεότητας Ἀρπυίας, Ὑδραν, Σκύλλαν, Ἐριννῆς, Σφίγγα, ἧτις μάλιστα ὀνομάζετο καὶ «ῥαψφδὸς κύων» (Σοφοκλ. Οἰδ. Τύραν. 391).— Ὡς ἐκ τούτου ὁ κύων παρ' αὐτοῖς ἦτο μαντικὸν μέσον πρὸς πρόγνωσιν τῆς μεταβολῆς τοῦ καιροῦ (Ἀριστοτ. Προβλημ., 26,22) καὶ ἀπαίσιος οἰωνός (Αἴσχ. Ἀπόσπ. 134 «δυσσαμεριῶν πρύτανις κύων») συναφθεὶς ἀρρήκτως πρὸς τὸν ὄρκιον (Πλάτ. Ἀπολογ. 11 e—Γοργ. 482 b). Ὁ Κρατῖνος ἐν ἀποσπ. λέγει: «οἷς ἦν μέγιστος ὄρκος ἀπαντι λόγῳ κύων, ἔπειτα δὲ χῆν, θεοῦς δ' εἰσίγων». Ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους (Ὅρνιθ. 521) συμπληρώνει: «λέγεται αὐτὸν (Ραδάμανθυν) κελεῦσαι χῆνα καὶ κῆνα καὶ κριὸν καὶ τὰ ὅμοια».

52. Λαγὸς

Ὅταν λαγὸς σ' κόψ' τοῦ δρόμου σ', κατ' κακὸ θὰ πάθ' Ρτ. Ακ. Μ. Πλ. Πγ. Πν. Πσ. Ὅταν δῆς λαγὸ πρὶν ἄπ' τοῦ μισ'μέρ', εἶνι κακὸ Βρ.

Ὅταν τοῦ προῦτὶ στοῦ δρόμου βρῆτι λαγὸ, κάποιου κακὸ θὰ πάθι στοῦ δρόμου Χ.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὁ λαγὸς συναντώμενος πρὸς τινα ἦτο σημεῖον εἰς τοῦτον «δειλίας καὶ λιποταξίας, καὶ ἐπομένως ἠττης καὶ δυστυχίας» (Ἄθαν. Σταγειρίτου, Ἔγγραφα ἢ Ἀρχαιολογία, ἐν Βιέννῃ, 1915, τ. Α' σ. 192 καὶ 196). Παράδειγμα ἀρχαῖον ἀναφέρεται (αὐτ. 192) ἢ γέννησις λαγοῦ ὑπὸ φορβάδος κατὰ τὰς προετοιμασίας τοῦ Σέρξου.

53. Λάρυγγ

Ὅταν τοὺς τρώη οὐ λάρυγγας, κάποιους τ'ς μιλιτάει. Τότις λέν: «ἂν εἶνι φίλους νὰ χαίριτι, ἂν εἶν' οὐχτὸς νὰ σκάσ'» Σπ. Φ.

54. Λίθος

1) Ἄμα πέσ' πέτρα στοῦ νταβάν', δὲν ξέρου τί θὰ γίν! Σὶ μένα εἶνι

κὶ καλὸ κὶ κακό. Μιὰ φουρὰ ἀπάν' ἀπ' τοῦ κεφάλ' μου στοῦ νταβάν' ἔπισι πέτρα κὶ ὕστιρα ἀπὸ λίγου κερὸ πέθανι. I.

2) Ἄμα πέσ' πέτρα στοῦ νταβάν, θὰ λάβουν γράμμα στοῦ σπὶτ' Ββ.

Ὁ λίθος παρ' ἀρχαίοις ἦτο γενικῶς ἱερὸς χρησιμοποιούμενος ὑπὸ τούτων διὰ φόνους καὶ ἐκτέλεσιν καταδικῶν (Αἰσχύλ. Ἄγαμέμν. 1599—Ὀμήρ. Γ, 57—Σοφοκλ. Ἀντιγόν. 36—Εὐριπ. Ἡρακλεΐδαι, 60), συντελῶν εἰς τὴν γονιμότητα (περὶ τῆς πίστεως τῶν διαφορῶν λαῶν εἰς τὴν γονιμοποιὸν δύναμιν τοῦ λίθου βλ. ἐν Λαογρ. ΣΤ', σ. 298-310) ἢ εἰς τὴν εὐτοκίαν, ὡς ὁ γαγάτης (Ἄετ. Β' 24—Σάθα Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη τ. Ε' σ. 328) καὶ ὁ ἀετίτης (βλ. βιβλιογραφίαν σχετικὴν ἐν Λαογρ. ἐνθ' ἀν. σ. 320 σημ. 3), ὅστις μάλιστα ἦτο καὶ κλεπτέλεγχος (Ἄετίου Ἀμιδηνοῦ, βλ. Ἰατρικῶν Ε' ρξ' σ. 76) καὶ τέλος τιμώμενος διὰ τῆς ἐορτῆς τῶν λιθοβολίων (Παυσανίας II, 32,2). Ἐντεῦθεν ἐξεπήγασεν ἡ μαντικὴ δύναμις τοῦ λίθου: «καὶ φωνὴν τρισμοῦ παντὸς... λίθου» (Bolland. Acta VIII, 222).

3) Ὅταν σὶ' Χάβ' ἱξικόβιτι κάνας μεγάλους βράχους κὶ πέφτ' μὶ δυνατὸ βρόντου πρὸς τὰ κάτ', λέν πὼς κάποιους θὰ πιθάν' Γμ.

Βλ. λ. Θόρυβος, Ξύλον, Πῦρ, Σίτος, Στυπηρία.

55. Λύκος

Ἄμα οὐρλιῶντι λύκ', οὐ τόπους θὰ ῥημῶσ' Κ.

56. Λωρίον

Ὅλ' ὄγ καθαρή Διφτέρα τὰ πιδιὰ τ' ἀνύπαντρα κρατᾶν νηστεία καὶ τότε π' θὰ πέσουν νὰ κ'μηθοῦν ἀνιβαίνουν τ' σκιπὴ τ' σπιτιοῦ καὶ φέρον γύρα-γύρα τοῦ λουρὶ τ'ς μέχρι νὰ γίν' ἕνας κύκλους. Μέσα στοῦν κύκλουν σπέρουν σιάρ' καὶ λέν'

Ἄπόπι τοῦ σπέρου μοναχὴ μ'
κὶ αὔριον μὲ ποιά θὰ τοῦ θιρίσου.

Στοῦν ὕπνου τ'ς θὰ ἰδοῦν μὲ κάποια νὰ θιρίζουν τὸ σ'τάρ! Κὶ αὐτὴ θὰ νᾶν' ἡ γυναῖκα Δ.

57. Μάρτης (=Μάρτιος)

Ἄμα δὲ βάλ'ς μάρτ', μαυρίης (=μαυρίζεις). Ἄρ. Μλ. καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἡπείρου.

Εἰθίσται τὴν πρώτην μαρτίου αἱ μητέρες νὰ περιβάλλωσι τὸν λαιμὸν τῶν τέκνων τῶν διὰ νήματος, κλωστῆς, χρώματος μᾶλλον ἐρυθροῦ, μεταξίνου, ἢ ὁποία ἀποτρέπει τὸ μαύρισμα τοῦ προσώπου. Ἐπιδιώκεται τοῦτο ὑπὸ μητέρων ἔχουσῶν ὠραία τέκνα, δι' ὃ καὶ σκωπτικῶς γυναῖκες καὶ παιδιὰ λέγουσιν εἰς πολὺν ἀπέχοντα τοῦ λευκοῦ παιδᾶς περιβληθέντα «μάρτην»: «Γιὰ κυττάξ'τι, τοῦν ἔβαλαν τοῦν μάρτ' νὰ μὴ μαυρίσ' οὐ ἀράπ'ς».

1) Χάβος εἶναι βάθος γῆς 500 μ. ἀπόκρημνον, κείμενον εἰς τὰς κλιτύς τοῦ ὁμωνύμου τῷ χωρίῳ βουνοῦ Γοργομόλου (Γκουγκόμβλου, ἐξ οὗ καὶ ἡ νέα τοῦ χωρίου ὄνομασία) ΝΑ. καὶ ἐντὸς τοῦ χωρίου.

Πρβλ. ὁμοίαν ἐν Κύπρῳ (Κρητικ. ἀστήρ, ἔτ. Γ' 1908—9, ἀριθ. 54, σ. 422). Ἐδῶ ἀνάγεται καὶ τὸ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 734 κώδικι τῆς βιβλιοθήκης τῆς μονῆς Ἰβήρων (ΙΖ' αἰ., Σπ. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγ. Ὁρους Ἑλλην. κωδίκων, τ. Β', σ. 215) περιέχοντι νομοκανόνα (τοῦ ὁποίου τὸ τελευταῖον κεφάλαιον «περὶ δεισιδαιμονιῶν καὶ μαντειῶν» ἐδημοσιεύθη ἐν Λαογρ. τ. Γ' σ. 385—9) ἀναφερόμενον: «τοὺς δένουσι σχοινία εἰς τοὺς τραχήλους» (φύλλ. 95 β).

Ἡ χρησιμοποίησις τῆς 1ης Μαρτίου διὰ μαντικῶν σκοποῦν καὶ εἰδικώτερον διὰ παραπλησίους πρὸς τὴν ἀνωτέρω μαντείαν δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀρχαίους (Ἔστια 1883, τ. ΙΕ', σ. 190—1, καὶ Paul Wolters, Faden u. Knoten als Amulett ἐν Archiv. f. Religionswiss. 1905, τ. VII, παράρτ. σ. 1—22) ὡς καὶ εἰς τοὺς βυζαντινοὺς, περὶ τῶν ὁποίων ἔχομεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωσήφ Βρυεννίου: «καὶ Μαρτίου περιάμματα φέρομεν» (ἐν Σπυρ. Λάμπρου, Ν. Ἑλληνομν. τ. Δ', σ. 17) καὶ «μετάξια εἰς τὰς ἑαυτῶν (παίδων ἢ ζώων) καφαλάς καὶ τραχήλους ἐπιθέτουσιν» (Rouse. ἐν Folk—Lore τ. X, 1899, σ. 153). Περὶ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς πρώτης Μαρτίου πρὸς ἑορτὰς ἀρχαίων, βυζαντινῶν, ἡμῶν καὶ ἄλλων ἔθνῶν βλ. Ν. Πολίτου Λαογρ. Σύμμ. τ. Α', σ. 72—3. Ὁ Πολίτης (Ἀσωπίου Ἀττικὸν ἡμερολόγιον, ἔτ. ΚΕ', 1896, σ. 162 καὶ ἐκ τούτου εἰς Λαογρ. Σύμμ. τ. Α' σ. 35—6) δέχεται, ὅτι τὸ ἔθιμον τοῦτο εἶναι λείψανον τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς λατρείας ἀνευρίσκων τὴν ἀρχὴν τούτου εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, καθ' ὃ οἱ μύσται ἀνεδούντο εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ τὸν πόδα τὴν κρόκην ἀποδίδοντες εἰς ταύτην ἄγνωστον ἡμῖν συμβολικὴν ἔννοιαν. Κατ' αὐτῆς δὲ τῆς συνηθείας ἐπιτίθεται ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος δι' ὁμιλίας του (ἐνθ' ἄν. σ. 35).

58. Μέλι

Ἄμα γείρ' οὐ ἥλιους κὶ δώϊς μέλ', τὰ μιλίστια δέμ' προυκόβουν Βρ.
Πρβλ. Ὅμοιον ἐν Σοποτῷ Καλαβρυτῶν (Λαογρ. τ. Η' σ. 216 ἀρ. 6).

59. Μέλισσα

Ὅταν ἰδῆς μέλισσα νὰ τζιντζιρίξ' σ' ἥλιου ποῦ γιὰ λίγου φαίνιτι
κὶ θὰ κρυφτῆ, τότε θάχουμι κακὸν γκιρὸ ΠΑ.

Πρβλ. Τὸ ἐπὶ τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὸ περὶ θαλασσιῶν ἀκουσμάτων, 64 ἀναφερόμενον. Βλ. τὴν διὰ μελισσῶν ἐξαγωγὴν ἀπαισιῶν οἰωνῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐν Ἀθαν. Σταγειρίτου, ἐνθ' ἄν. σ. 192.

60. Μυῖα

Βλ. λ. καρπὸς δρυῶν.

61. Μύρμηξ

Ὅταν τὰ μυρμήγκια βγάζουν ἕν τρουφή τ'ς ὄξ' ἀπ' τ' φουλιὰ τ'ς, θάχουμι βρουχή. Σπ.

Βλ. λ. Καρπὸς δρυῶν. Καὶ ὁ μύρμηξ μαντικὸν μέσον ἦτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (Ἀθαν. Σταγειρίτου, ἐνθ' ἄν. 192).

62. Νεφρόν

Σκίζουν στ' μάκρ' τοῦ νιφρὸ κὶ τοῦ βάζουν στ' φουτιὰ νὰ ψ'τῆ.
Ἄν μείν' κλειστό, θὰ κἀν' πιδὶ ἢ γκαστρομέν' ἢ γ'ναῖκα, ἂν τοῦ νιφρὸ ἀνοίξ', θὰ γιννῆσ' κουρίτσ'. ΠΑ. Πλ.

Εἰς Μπ. τοῦ νιφρὸ τοῦ κόβουν ὡς στ' μέσ' κὶ τοῦ βάνουν στ' φου-
τιὰ χουρὶς ἀλάτ'. Τοῦ νιφρὸ εἶνι ἀπὸν πρόβατου ἢ ἀπὸν γίδα σπιτήσια.
Τοῦ βάν' στ' φουτιὰ ὄχ' ἢ ἴδια ἢ γκαστρουμέν, ἀλλ' ἄλλ' γ'ναῖκα κὶ
αὐτὴ βάν' μι' τοῦ νού τ'ς ν' ἀγκαστρουμέν'. Σπ.

Εἰς Ρμ. τοῦ νιφρὸ τοῦ λέν' μπουμπότ'σ. Μπουρεῖ νὰ τοῦ βάλ' στ'
φουτιὰ κὶ ἢ ἴδια ἢ γ'ναῖκα ἢ γκαστρουμέν' ἢ κὶ ἄλλ', ἀλλ' αὐτὴ θὰ
βάλ' στοῦ νού τ'ς γιὰ ποιὰ τοῦ βάν'.

Εἰς Γμ. παίρουν μπόμπουλου (οὕτως λέγεται τὸ νεφρὸν) ἀπ' ντ' γίδα
ἢ ἀπ' τοῦ πρόβατου, τοῦ σκίζουν ἀπ' τοῦ μέρους π'όχ' λάκκου, τ' ἀλατί-
ζουν κὶ τοῦ βάνουν στὰ κάρνα (=κάρβουνα). Ἄν ἢ σκισμὴ κλείσ', θὰ
γιννήσ' πιδί, ἄν ἄνοιξ', κουρίτσ'. Πρὶν τοῦ κάνουν αὐτό, βάζουν στοῦ
νοῦ τ'ς μπρουστὰ γιὰ ποιὰ γκαστρουμέν' θέλουν.

Παραλλαγὰὶ τούτων ἐν Κακοχωρίῳ Αἰγίου (Λαογρ. τ. Ε', σ. 407), ἐν Σοποτῶ
Καλαβρύτων (Λαογρ. τ. Η' σ. 216 δ'), ἐν Ἀμβρακίᾳ καὶ Μεσσηνίᾳ (Λαογρ. τ. Θ' σ.
13—14).

Ἡ διὰ νεφροῦ μαντεία ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἱεροσκοπίας τῶν ἀρχαίων, ἣτις πε-
ριελάμβανε τὴν ἐξέτασιν τῶν σπλάγχνων τῶν σφαζομένων ζώων. Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς ἐξε-
τάσεως τῶν σπλάγχνων περιείχοντο εἰς τὴν ἱεροσκοπίαν καὶ αἱ ἔμπυροι ῥήξεις, καθ'
ὅς οἱ μάντιες ἔρριπτον τὰ καιόμενα ἐν τῷ πυρὶ μέλη τοῦ ἱερείου καὶ ἐκ τούτων ἐμάν-
τευον. Πρὸς τὰς ἔμπυρους ταύτας ῥήξεις τῶν ἀρχαίων φαίνονται ἀναλογοῦσαι αἱ
ἠπειρωτικαὶ διὰ νεφροῦ καὶ στήθους ὄρνιθος (βλ. λέξιν ὄρνις) μαντεῖαι. Συμπληρω-
τικὰ παρ' ἀρχαίοις βλ. λ. καρδία.

63. Νῆσαι

1) Ὅταν πιρᾶν γκαῆλις¹⁾, θάρθοῦν ξινιτιμέν' (=ξενιτευμένοι). Σ' ὅποιου
σπίτ' καθίσουν, σ' ἱκεινοῦ θάρθ' οὐ ξινιτιμένους Ββ.

2) Ὅταν τοῦ χ'νόπουρου πιρᾶν γκουρίλις²⁾ κὶ πααίνουν κάτ'³⁾, λέμι
πὼς ἦρθ' οὐ χ'μῶνας. Ἄμα τοῦ Φλιβάρ' πιρᾶν ἀπάν'³⁾, λέμι πὼς ἦρθ' ἢ
ἀν'ξ'³⁾, γιὰτὶ οἱ γκουρίλις πᾶνι στὰ βουνά. Γμ. Ἄμα πιρᾶν κατὰ τ' Θισ-
σαλία, θάχουμι καλουκιρία, ὅταν πᾶν κατὰ τ' ν' Ἄρτα, εἶνι χ'μῶνας Ι.

3) Ἄμα πιρᾶν πουλλὲς μαζὶ ἀγριόχ'νις, θάχουμι βρουχή.

4) Ἄμα οἱ ἀγριόχ'νις πααίνουν κάτ' ν' Ἀνατουλή, θάχουμι καλὸγ
κιρό, ἄμα κάτ' δύσ', κακό. Κ.

Ὁ χὴν ἦτο ἱερὸν πτηνὸν τῆς Ἀφροδίτης καὶ αἱ τρεῖς ἠπειρωτικαὶ τελευταῖαι
παρατηρήσεις τοῦ χηνός, ἱπταμένου μετ' ἄλλων, πρὸς πρόγνωσιν τοῦ καιροῦ, ἀνάγου-
σιν ἡμᾶς εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου (Ἀπόσπ. Α' 15 «περὶ σημείων, ὑδάτων καὶ πνευ-
μάτων καὶ χειμώνων καὶ εὐδιῶν») γραφόμενον: «θέρους ὅταν πολλοὶ φανῶσιν ὄρνιθες,
οἱ βιοτεύουσιν ἐν νήσῳ, ὕδωρ σημαίνουσι» ὡς καὶ εἰς τὴν συμπληροῦσαν τοῦτο μαρτυ-
ρίαν τοῦ Αἰλιανοῦ (Ζῴων ἱστοριῶν Ζ', 7): «φανέντες δὲ ὄρνιθες πολλοὶ μὲν τὸν ἀριθ-

¹⁾ Ἀγριόχηνες.

²⁾ Κάτω=Νότος, Ἀπάνω=Βορρᾶς.

³⁾ = ἀνοιξις.

μόν, λευκοὶ δὲ τὴν χροάν, χειμῶν ὅτι ἔσται πολὺς ἐκδιδάσκουσιν», ἐνθα ὑπὸ τὴν γενικὴν λέξιν *δρυθες* περιλαμβάνονται καὶ αἱ σημεριναὶ ἀγριόχηνες. Καὶ σήμερον ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι ἢ κατὰ πλῆθος διάβασις νησῶν προδηλοῖ μέλλουσαν κατάστασιν καιροῦ (Βρετοῦ σ. XLVII — Τὰ Νέα Γεωπον. σ. 422).

64. Νότος

Βλ. Γαλῆ. Νῆσσαι.

65. Ξύλον

1) Ἐμα πᾶς γιὰ ξύλα κὶ πάρ'ς ξύλου μ'σουκαμμένου, θὰ κἀν'ς κουρίτσια Μ.

2) Ὄταν σιου σπὶ τρεῖς τὰ ξύλα, τὰ ματέργια, κάποιους θὰ πιθάν' Βρ.

Βλ. παρὰ Σουΐδα λ. οἰώνισμα: «εἰ τρισμός ἐγένετο ξύλων» καὶ εἰς Bolland. Acta VII, 222: «καὶ φωνὴν τρισμοῦ παντός ξύλου». Αἱ μαρτυρίαι αὗται μεσαιωνικαὶ οὔσαι ἀνάγουσι τὴν μαντεῖαν ταύτην εἰς παλαιότερους χρόνους.

66. Ὀδοὺς

Ὄταν σὶ πουνέσ' πουλὺ τὸν δόντ', κάποιους συγγινῆς σ' ἢ σπιτικός σ' θὰ πιθάν' Β. Ρμ.

Περβλ. ἐτέραν ἡπειρωτικὴν ἐν «Ἑπειρωτικ. Χρον.» τ. Δ' σ. 165.

67. Οἶνος

1) Ὄταν χ'θῆ κρασί, εἶνι καλό, Βτ. Βρ. Γμ.

Βλ. ὁμοιον ἐν Κύπρω (Λαογρ. τ. Γ' σ. 514).

2) Ὄταν ἕνας φύγ' γιὰ ταξίδ', οἱ ἄλλ' ντ' βάζουν ἕνα λαῖν' μὶ κρασί στ' σκάλα π' θὰ κατέβ' οὐ ξινιτιμένους. Πιωνάει, τοῦ παίρ' μὶ τοῦ πόδ' κὶ χύν' τοῦ κρασί. Τότι θὰ καζαντίσ', θὰ νάρθ' μὶ πολλὰ χρήματα Γβ.

3) Ὄταν παλίν'ς ταξίδ', στ' σκάλα σ' βάνουν κρασί νὰ τοῦ χύϊς. Ἐτσ' θὰ σ' βγῆ σὶ καλὸ Πγ.

Διὰ τοῦ οἴνου, τῆς χύσεως ἢ τοῦ χρώματος ἐμαντεύοντο καὶ οἱ ἀρχαῖοι (Ἀθαν. Σταγειρίτου, ἐνθ' ἀν. σ. 186).

68. Ὀμίχλη

Ἐμα πέφτ' ἀντάρρα στοῦ πουτάμ', θὰ βρέξ' Ρτ.

Βλ. λ. Καιρὸς 8.

69. Ὄνυξ

1) Ὄταν κανένας κόβ' τὰ νύχια τ' μπροστὰ σ' ἄλλους, λέν πῶς δὲν γκάν', γιὰτὶ θὰ μαλώσουν Αχ.

2) Τιτράδ' κὶ Παρασκιβῆ τὰ νύχια σου μὴ κόψης — κὶ ᾗ Κυριακῇ νὰ μὴ λουσιῆς, ἂν θέλῃς νὰ προκόψης Μλ. Πλσ.

Βλ. ὁμοίαν ἐν Στ. Κυριακίδου, Ἑλλην. Λαογραφ. μέρος Α'. ἐν Ἀθήναις, 1923, σ. 331.

Βλ. λ. Παρασκιβῆ. Τετάρτη.

70. Ὁξος

Ἄμα γύρ' οὐ ἥλιους κὶ δώϊς ξύδ', θὰ χαλάσ' τοῦ ξύδ' Βρ.

71. Ὀρνις

1) Ἄμα γιννήσ' ἡ κόττα μικρὸ αὐγό, εἶνι κακό. Ββ.

2) Τ' αὐγό, π' θὰ γιννήσ' ἡ κόττα, χουρὶς κρόκου, εἶνι πουλὶ κακὸ γιὰ τοῦ σπὶτ'. Μ.

(Πρβλ. ὅμοιον ἐν Σοποτῶν Καλαβρυτῶν (Λαογρ. τ. Η' σ. 216 ἀρ. 2).

3) Ὄταν τ' αὐγό τ'ς Πασκαλιᾶς δὲν ἔχ' λάκκου, οὐ νοικουκύρ'ς θὰ βγάλ' πουλλὰ χρήματα. Ὄσου μικρότιρους οὐ λάκκους, τόσου πλισσότιρα χρήματα θὰ βγάλ'. Μ. Οἱ Βλάχ' δὲν τρῶν κόκκιν' αὐγὰ τ'μ πρώτ' τ'ς Πασκαλιᾶς γιὰ νὰ πάη καλὰ τοῦ βιό τ'ς Μ.

4) Ὄταν λαλήσ' ἡ κόττα, τ' ζ'γιάζουν κὶ ἅμα εἶνι μουνῆς λίτρις, δὲν εἶνι τίπουτις, ἅμα εἶνι ζ'γῆς, κάποιους θὰ πιθάν'. Μ.

Εἰς Μπ. Σλ. «τοῦ μουνὸ βάρους εἶνι καλό, τοῦ ζ'γῆ, εἶνι κακὸ κὶ τ' σφάζουν, γιὰ νὰ προυλάβουν του κακό».

5) Ἄμα παῖζ' ἡ κόττα, θὰ κάμ' χ'μῶνας, ἅμα νίβιτι στοῦ πρόσουπου, θὰ βρέξ'.

6) Ὄταν κριμάη φτιρὰ ἡ κόττα, ἢ θὰ λάβ'ν γράμμα ἢ χαμπέργια θ' ἀκούσουν Πσ.

Ὄταν τ'ς κόττας τ'ς κρέμιτι ἓνα φτιρό, θᾶχουμι γράμμα. Βτ. Ρτ.

Πρβλ. παραλλαγὴν ἀδήλου ἑπειρωτικοῦ τόπου, καθ' ἣν τοῦτο προδηλοῖ θάνατον (Ἑπειρωτ. Χρονικά, ἔτ. Δ' σ. 165).

7) Ὄταν ἡ κόττα ξιφουρτουθῆ' στοῦ σπὶτ', εἶνι κακό. Ἄμ.

Ἄμα τ'νάζιτι,² ἢ κακὸ ἢ ἀρρώστεια στοῦ σπὶτ. Κ.

Ἄμα στὰ φτιρὰ τ'ς τ'ν ὠρα π' τὰ τ'νάζ' ἔχ' κουρνιαχτό, εἶνι ἀρρώστεια. Μ.

8) Ἄμα ἡ κόττα τ'νάζ' στοῦ σπὶτ' τὰ φτιρὰ τ'ς, θᾶρθ' ξένους. Ββ. ἔρχιτι φίλους στοῦ σπὶτ'. Μ. Σπ. Τ. ἔρχιτι κάποιους στινὸς μ'σαφίρς, ὅταν ξιφτουρουγιάζιτι³ ἡ κόττα Μπ. κάποιους ταξιδιωτ'ς θάρθ'. Πτ. μ'σαφίρ'ς Σλ. ὅταν τ'νάζιτι τ'ς τ'μ πόρτα, θάρθ' μσαφίρ'ς. Ρτ. ὅταν μέσα στοῦ σπὶτ' ξιφουρτώνιτι, θάρθ' φιλινάδα Γμ. θὰ λάβουμι γράμμα Κ.

9) Τ' ἀστάμ' τ'ς κόττας ἅμα ἔχ' μνήμα, δείχν' θάνατον, ἅμα ἔχ' σκουτιάδ', πόλιμου. Ἄν. ἅμα ἔχ' κουκκ'νάδια, εἶνι δυστύχημα, ἅμα ἔχ'

1) Σιφουρτεῶνονιμι=τινάσσομαι, τινάσσω τὰ πτερά μου.

2) Τινάζουμι=τινάσσω τὰ πτερά μου.

3) Σιφτουρουγιάζουμι=ἀπλώνω πρὸς τὰ κάτω καὶ πλάγια τὰ πτερά μου.

πουλλές τρύπες, κακό. Πγ. Ἐάν τ' ἀστάμ' τ'ς κόττας εἶνι γιρτό (=γερτό), δείχν' θάνατον. Πν. ἄμα ἔχ' κουκκ'νάδια, πόλιμον. Πν.

Ἡ γκαστρομέν' ἢ γ'ναῖκα, γιά νὰ μάθ' ἄν θὰ κᾶν' πιδί ἢ κουπέλλα, βάζ' στ' φουτιὰ τ' ἀστάμ' ἀπὸ μιὰ κόττα κι' ἄν κλείσ', θὰ γιννήσ' πιδί, ἄμ' ἀνοίξ', θὰ γίν' κουπέλλα. Κ. Πλ. Εἰς Μ. λέγεται «διχάλα» εἰς Σπ. γίνεται οὕτω πάλιν ἡ μαντικὴ ἐνέργεια, λέγεται δὲ τὸ στήθος «διχαλουτὸ κόκκαλου» «στηθάμ'». Πρβλ. ὅμοια ἐν Σοποτῶ Καλαβρύτων (Λαογρ. τ. Γ' σ. 684, τ. Η' σ. 216 ἔξ.)

10) Ἄμα λαλήσ' στοῦ σπίτ' ἢ κόττα, κάποιους ἀπὸ μέσα θὰ πιθάν' Πτ. Αν. Σπ. εἶνι γρουσουζικου. Πρ. οἱ γ'ναῖκες τ'ν καταριῶνται: «στοῦ κιφάλ' σ' νὰ φταῖξ'». Πτ. ἄμα λαλήσ' ὁποιαδήπουτι ὥρα. Φ.

Γιὰ νὰ προυλάβουν τοῦ κακοῦ σφάζουν τ'γ κόττα Πγ. Πτ. Πλσ. Ρτ. Φ. Χ. Εἰς Πν. ἄμα λαλάη, εἶνι ζημιὰ στοῦ σπίτ'.

Εἰς Ββ. ἄμα λαλήσ' σὺν πέτους (=πετεινός) (ὅμοίως καὶ Σ.), εἶνι κακό, εἰς Σ. θάνατους. Εἰς Γμ. ἄμα λαλήη σὺν πιτ'νός, εἶνι κακό ἢ λέν: «κάποιους ἀπ' τοῦ σπίτ' θὰ πιθάν'».

Εἰς Φ. παίρουν τ'γ κόττα π' λάλ'σι, τ' σφάζουν κὶ πααίνουν τ' ἀστάμ' σὶ γ'ναῖκα π' ξέρ' ἀπ' αὐτιά.

Εἰς Γρ. ἄμα κακαρίσ' ἢ κόττα, τ'ς κόβουν τοῦ κιφάλ' γιά νὰ μὴ πάθουν κακό.

Ἄμα λαλήσ' ἢ κόττα κι' οὐ ἥλιους ἔχ' γείρ', εἶνι μιγάλου κακό στοῦ σπίτ' Βρ.

Ἄμα λαλάη κατ' τ' Δύσ', κακό γιά τοῦ σπίτ'. Πλ.

Ἄμα λαλήη ἢ κόττα κ'τάζοντας σ'τ'ν ἀνατολίη, εἶνι καλό, κ'τάζοντας κατ' Δύσ', κακό. Βτ.

Πρβ. Ὅμοιον ἐν Γκιουμουλτζίνη (Λαογρ. τ. Β' σ. 412) καὶ παραλλαγὴν τούτου τὸ αἰτωλικόν, καθ' ὃ «ἄμα λαλήσ' ἢ κόττα ἀνάτιλμα ἡλιοῦ, θὰ πιθάν' κάποιους συγγινης' κι' ἄμα λαλήσ' βασίλιμα ἡλιοῦ, θὰ πιθάν' κάποιους ἀπὸ μέσ' ἀπ' τοῦ σπίτ'» (Λαογρ. τ. Δ' σ. 417).

Περὶ τῆς σημασίας τῆς θέσεως καὶ τῆς προβλέψεως τῆς ὄρνιθος ὡς καὶ παντὸς ἄλλου μαντικοῦ μέσου πρὸς ἀνατολὰς βλ. λ. Ἄνατολή. Ἡ Δύσις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐθεωρεῖτο κακὸν σημεῖον (Δίων ὁ Κάσιος 37,25). Βλ. περὶ τῶν σημείων Ἄνατολῆς καὶ Δύσεως ἐν Σταγειρίτου ἐνθ' ἀν. σ. 188.

Ὁ ἄρρην ἢ ὁ θήλυς ὄρνις, μαντικὸν ἠπειρωτικὸν σημεῖον ὃ μὲν τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ κακοῦ (βλ. λ. πετεινός), ἢ δὲ τοῦ κακοῦ, τοῦ θανάτου, τοῦ καιροῦ, τῆς ἀσθενείας, τῆς λήψεως ἐπιστολῆς, τῆς ἐλεύσεως φίλου ἢ ξένου ἢ τοξειδιώτου, τοῦ πολέμου καὶ τῆς γεννήσεως ἄρρενος ἢ θήλεος, ἦτο καὶ παρ' ἀρχαίοις στενωῶς συνδεδεμένος μετὰ τῆς μαντικῆς, ὡς τοῦτο συνάγεται καὶ ἐκ τῆς ἐτέρας μαντικῆς σημασίας, ἣν ἡ λέξις αὕτη εἶχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (Αἰσχ. Ἐπτ. ἐπὶ Θήβας, 597—Κύριπ. Ἡρακλεῖδαι, 730—Πλάτ. Φίλητος, 67c—Πλουτ. Κάμιλλος, 32) καὶ ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ Πολίτου δημοσιευθέντος Νομοκάνονος (βλ. λ. Μάρτης) τῆς Μονῆς Ἰβήρων, ὅστις ἐν φύλλῳ 98α λέγει: «ἢ ὁ κόραξ ἢ ἄλλον κάποιον πουλίον λέγουσιν πῶς ὡσάν λαλήση ἔρχεται θάνατος εἰς ἄνθρωπον».

Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ σημασίας τῆς διὰ τοῦ στήθους τῆς ὄρνιθος μαντείας βλ. λ. νεφρόν.

72. Οὓζον

Ὄταν χ'θῆ οὓζον, εἶνι κακὸ Βτ. Βρ. Ββ.

Ἄμα σκουπέβ'ς νὰ πᾶς ταξίδ' κὶ χ'θῆ οὓζον, εἶνι κακὸ μάντιμα γιὰ τοῦ ταξίδ' σ' Σ.

Ἄμα στοῦ τραπέζ' χ'θῆ οὓζον, εἶνι καλό, χαερλίτ'κου (=χαϊρλίτικο, εὐοίωνον) Σμ.

73. Οὓς

1) Ὄταν χ'τιάη τ' αὐτί σ' Πσ. ἢ λαλάη Γμ. I. M. Πν. Ββ. ἢ σιου- ρίζ' Σ. ΠΑ.

α') Κάποιους μιλάει γιὰ σένα Πσ.

β') Θὰ πιθάν'ς Ββ. Γιὰ νὰ προυλάβ'ς δὲ τοῦ κακό, χ'τ'πᾶς τ' αὐτί σ' τρεῖς φουρὲς κὶ λές:

*Ξένους, ξένους κὶ ἀλαογινὸς
κὶ π'θινὰ νὰ μὴν ἀκουσθῆ.*

γ') Ἄλλ' τῶχουν σὶ καλό, ἄλλ' σὶ κακό. I. ΠΑ. Μλ. Αρ.

δ') Κάποιου χαμπέρ θὰ μάθ'ς Πν., κακὸ ἢ καλό, ὅπως τοῦ σινιρί- ζισι¹ Μ.

Παραλλαγή τῆς τελευταίας περιπτώσεως εἶναι τὸ τῆς Γκιουμουτζίνας, κατὰ τὸ ὁποῖον μάλιστα ἐκεῖνος, οὗ συρίζει τὸ οὓς, ἐρωτᾷ ἄλλον παρακείμενον «ποιὸ αὐτί μ' σφυρίζ;» Ἐὰν τὸ ἐπιτύχη, λέγουν «Μαζὶ θὰ τὸ μάθουμι» (Λαογρ. τ. Β' 143). Ὅμοιον ἀκριβῶς πρὸς τοῦτο ἐθίζεται καὶ ἐν Ἑπειρῶ, ἐν Μελισουργοῖς, Ἄρτη, Βουλγαρε- λίφ, Σαγιαδά, Γοργομύλφ, καὶ ἀλλαχοῦ.

ε') Κάποιουν ξένουν θὰ ἰδῆς νάρθ' Μλ.

στ') εἶνι κακὸ Γμ.

2) Ὄταν σιουρίζ' (εἰς Σπ. λαλάη) τ' αὐτί τοῦ ζέρβιου, εἶνι καλό, ὅταν τοῦ δέξιου, κακό. Αμ.

Εἰς Σκούπαν μαντεύονται διὰ τῶν ὄτιον ἀντιστρόφως.

Εἰς Ββ. «λένε κακὰ λόγια, ὅταν λ'λῆ τ' ἀριστιρό, καλά, ὅταν τοῦ δέξιου».

3) Ὄταν λαλῆ τ' αὐτί τοῦ δέξιου, θὰ λάβουμι γράμμα ἢ θὰ μάθουμι χαμπέρ' Γμ.

74. Ὀφθαλμός.

1) Ὄταν παίζ' (Πν. Φ. Πρ. ἢ δέξ' Β. Βρ. ΠΑ) ὅποιου μέτ' σ'

¹) Συνερίζομαι=ἔχω ὀρίσει δι' ἑμαυτόν.

- α) θὰ πάθ'ς στοὺ σπὶτ' σ' ζημία Πν. Βρ.
 β) εἶνι κακὸ ΠΑ. Φ.
 γ) κάποιους θὰ πιθάν' Πρ.
 δ) κάποιον θὰ ἰδῆς Β.
 ε) θάρθ' μ'σαφίρ'ς φίλους ἢ συγγινῆς Μπ.
 2) Ὅταν δέρ' Αμ. ἢ σ' χι'πάη Γ'β. ἢ παίτ' Μ. τοῦ δέξιου τοῦ μάτ'
 α) εἶνι κακὸ Αμ. Γβ.
 β) θὰ μάθ'ς καλὸ χαμπέρ' Σπ.
 γ) θὰ ἰδῆς καλὸν φίλον Μ.
 3) Ἄμα τοῦ ζέροβιου τοῦ μάτ'
 α) εἶνι καλὸ Αμ. Γβ.
 β) θὰ μάθ'ς κακὸ χαμπέρ' Σπ.

Παραλλαγὰι τῶν δύο τελευταίων περιπτώσεων ἐν Γκουμουλτζίνα (Λαογρ. Β, 413), ἐνθα ἑκάτερος τῶν ὀφθαλμῶν ἔχει προηγουμένως ὀρισθῆ ὑφ' ἑκάστου τί πρόκειται νὰ τῷ προδηλοῖ, ὡς τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς πολλὰ χωρία τῶν Τζουμέρκων. Ὅθεν ἡ παροιμιώδης φράσις: «τῶχω (δηλ. τὸ δεξιὸ μάτ') γιὰ καλὸ ἢ γιὰ κακὸ». Φαίνεται δέ, ὅτι καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους τὸ αὐτὸ συνέβαινε, ὡς εἰκάζομεν ἐκ τοῦ 3 εἰδυλλ. τοῦ Θεοκρ. στ. 37-8:

*Ἄλλεται ὀφθαλμός μεν ὁ δεξιός· ἤρά γ' ἰδησῶ
 αὐτῶν; ἀσεῦμαι ποτὶ τὰν ποτὶ πίτυν ὄδ' ἀποκλιθεῖς.*

75. Ὅφεις.

A. 1) Ἄμα βρῆς φίδ' στοὺ δρόμου, κακὸ συναπάντημα Αμ. Μ. Πα. Διὰ τὸ Πα. τὸ κακὸν θὰ ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν ὅλην ἐργασίαν τῆς ἡμέρας.

2) Ἄμα ἀπὸ βραδὶς βροῦμι στοὺ δρόμου φίδ', εἶν' οὐχτροὸς Βτ. Γμ.

3) Ἄμα τοῦ δειλ'νὸ βρῆς φίδ', κακὸ Βρ. Εἰς Ακ. ἅμα εἶνι δυὸ φίδια.

4) Ἄμα στοὺ δρόμου βροῦν φίδ' κάτ' τ' δύσ' κὶ δὲν τοῦ σκουτώσου κὶ πάρ' τοὺν ἀνήφουρου, κάποιου κακὸ θὰ τ'ς γίν'. Ὅταν πάρ' τοῦγ κατήφουρου, εἶνι κακὸ γιὰ τοὺν οὐχτρό τ'ς Πσ.

5) Ἄμα σ' κόψ' τοῦ φίδ' τοῦ δρόμου σ', εἶνι κακὸ. Πγ.

Πρβλ. παραλλαγὰς Παπάγκου ἐν Λαογρ. τ. Η' σ 219 ἀρ. 18.

6) Ἄμα ἰδῆς στοὺ δρόμου σ' δυὸ φίδια νὰ τρώγουντι, τότες οἱ οὐχτροὶ σ' θὰ σὶ δείρουν Κ.

B. 1) Ὅταν στοὺ δρόμου σκουτώσουμι φίδ', τοῦ ταξίδ' μας θὰ πάη καλά, ἅμα ὄχ', δὲ θὰ πάη καλά. Πλς.

2) Ἄμα βροῦμι φίδ' τοῦ προῦτί, εἶνι φίλους ἢ καλὸ Γμ.

Τοῦ ἴδιου, ὅταν ξικ'νᾶς (=ξεκινᾶς) Μ.

Καλό, ἅμα τοῦ βρῆς στοὺ δρόμου Πλ. Πσ. Ρτ.

Εὐτυχία, ὅταν εἶνι κὶ φαίνεται στοὺ σπὶτ' Πλ.

Θάρθ' στινὸς φίλους ἢ συγγινῆς Μπ.

Εἶνι φτχιὸ (=εὐτυχιό.—ία) Ρτ.

3) Ἄμα εἶνι μπρουστά σ' δυὸ φίδια κλουργιασμένα (=κουλλουριασμένα) κὶ τὰ σκουτώϊς, τοῦ κακὸ π' θὰ πάθ'ς γίνιτι λιγώτιρου. Ἄμα δὲν μπρουφταῖς, θὰ σ' γίν' κακὸ μιγάλου. Ὅταν τὰ φίδια δὲν εἶνι κ'λουργιασμένα κὶ τὰ ἰδοῦν χουρὶς γὰ τὰ σκουτώσουν, εἶνι κακό, ἄμα τὰ σκουτώσουν, εἶνι καλὸ Πλ.

Παραλλαγὰς εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα περὶ τοῦ καλοῦ ἢ κακοῦ οἴωνου τοῦ ὄφεως ὡς καὶ τῆς ὄφσεϊας ἢ μὴ ἐκ τῆς θανατώσεως τοῦ ἢ μὴ ἔχομεν ἐν Κυνουρίᾳ (Λαογ. τ. Γ' σ. 477) καὶ Αἰτωλίᾳ (αὐτ. τ. Δ' σ. 417).

Εἰς τὰς ἠπειρωτικὰς μαντεῖας ὁ ὄφις ἀποτελεῖ καὶ ἀπαίσιον τοῖς ἀνθρώποις οἰωνόν, ἀλλὰ καὶ προάγγελον εὐαγγελίων. Ἡ διττὴ αὕτη ὑπόστασις καὶ ἐπίδρασις τοῦ ὄφεως ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐξηγουμένη ἐκ τοῦ τόπου καὶ χρόνου ἐμφανίσεώς του δὲν ἦτο ἄγνωστος καὶ ἀπαράδεκτος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ὡν ἱερὸν ζῷον (Σχολ. Λουκ. Φάλ. III, 189—Ἡσύχιος, Σουίδας ἐν λ. Κρίσαμις—Φωτίου Λεξ. 179, 10—Ζηνοβ. 364—II. Καββαδία Προϊστορικὴ Ἀρχαιολογία, ἐν Ἀθήναις, 1910, σ. 712, 720, 742 κλπ.) ἐκέκτητο καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἱατροῦ (Αἴλιαν. Ζ. ἱστορ. Α' 4) καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ προστάτου τῆς πόλεως ἢ καὶ τοῦ οἴκου. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ ὄφεως εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηναίων ἦτο σημεῖον προστασίας αὐτῶν καὶ εὐτυχίας (Ἡροδότ. 8, 41), ἢ δὲ ἐξαφάνισις τούτου κακὸν σημεῖον (Πλουτ. Θεμιστοκλ. 1). Γνωστὸς ὁ παρ' ἀρχαίοις «οἰκουρὸς ὄφις» (Ἀριστοφ. Σφήκες 970—Λυσιστράτη 759), ὅστις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν προστάτην τοῦ ἠπειρωτικοῦ οἴκου ἐμφανιζόμενον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ ἀπολαύοντα τιμῆς παρὰ τῆς οἰκογενείας. Ἡ ἀπαισία μορφή εἰς τὸν ὄφιν ἀποδίδεται πρὸ παντὸς ἐν Ἠλείῳ, ὅταν οὗτος βαδίζη, ὅποτε λόγῳ τοῦ ἰδιαιτέρου «προσέρποντος» βαδίσματός του προκαλεῖ τὸν φόβον ὡς καὶ τὴν πρόγνωσιν κακῶν γεγονότων (Ὀμήρ. Χ, 93—Σοφοκλ. Αἴας 226, «φοβοῦμαι τὸ προσέρπον»—Virg. Aen. 2, 204 καὶ 472).

76. Πυρασκευή

Βλ. λ. Κόλλυθα, Ὀρνέ.

Περὶ τῆς μαντικῆς δυνάμεως τῶν ἡμερῶν βλ. τὰ λεγόμενα ἐν λ. Τρίτη. Ὁ Ἡσίοδος λέγει: «ἄλλοτε μητριῆ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ», ὠνομάζοντο δὲ αἱ κακαὶ ἡμέραι «ἀνέξοδοι» ἢ «ἀνεκδήμητοι».

77. Πασκαλιά¹

Παίρουν τ' ἀνύπαντρα πιδιά τ'μ Πασκαλιά, τ'ν ἀνιθάζουν στοῖν δείχτ' ἰδῶ στοῦ δέξιου χέρ' κὶ τ'ς λέν: «Πέτα, πέτα, πασκαλιά...» κὶ βάζουν μὴ τοῦ νοῦ τ'ς ἕνα κουρίτσ' ἢ πιδὶ ἀνύπαντρον. Ἄν ἡ πασκαλιὰ πιτάξ' σ' ἱκείνου τοῦ μέρους, τότε λέν πὼς αὐτὸς ἢ αὐτὴν εἶν' οὐ σύζυγός τ'ς. Ἄμα δὲν τὸν πιτύχ', κάνουν τοῦ ἴδιου τρεῖς φουρές. Γμ.

78. Πέρδιξ

Ἄμα βρῆς πέρδικα στοῦ δρόμου σ' νὰ πιρπατάη, εἶνι καλὸ Πγ.

¹) =μικρὸν κολεόπτερον ἔντομον.

79. Πετεινὸς

- 1) Ἄμα στοῦ σπῖτ' ξιφουρτώνιτι κόκουρας, θὰ νάρθ' φίλους. Γμ.
- 2) Ὄταν ἔχουμι καλόγ κιρὸ κὶ λαλᾶν ἀπουβραδὶς κουκόρια (πέτος ἢ πέτους εἰς Ββ καὶ Ρμ.), οὐ κιρὸς θὰ χαλάσ'. Γμ. Εἰς Ι. ὅταν κόκουρας λαλήσ' ἀπουβραδὶς, οὐ κιρὸς θ' ἀλλάξ'.
- 3) Ὄταν τ' νύχτα λαλᾶν κουκόρια, πιρνᾶν κλέφτις. Μ.
- 4) Ὄταν μὶ τ' δύσ' λαλήσ' κόκουρας, ἢ θὰ βρέξ' ἢ θὰ χιουνίσ'. Μ. ἢ θὰ γίν' μιγάλου κακὸ στοῦ χουργιό. ΠΑ.
- 5) Ὄταν οὐ κόκουρας λαλήη δυὸ ὄρις νύχτα, μιτρᾶν πόσις φουρὲς θὰ λαλήσ' κὶ ἂν τῆς βροῦν μουνές, θάχουν καλόγ κιρὸ, ἂν εἶνι ζ'γές, θάνατους στοῦ σπῖτ' ἢ σὶ κανένα συγγινῆ ἢ κὶ ἄλλου κακὸ. Μπ.
- Ἄμα τοῦ βράδ' οἱ πέτ' λαλήσουν ζ'γά, οὐ κιρὸς θὰ μείν' οὐ ἴδιους, ἄμα λαλήσουν μουνά, θ' ἀλλάξ'. Πγ.
- Τὸ ἀντίθετον μαντεύεται εἰς Πν. διὰ τῶν ἀρτίων καὶ περιττῶν.
- Ἄμα λαλήσ' κόκουρας ἀπουβραδὶς κὶ εἶν' οἱ λαλιές ζ'γές, θὰ γίν' κακὸ, ἂν εἶνι μουνές, καλό. Ρτ.
- Σημ. Τοῦ λάλ'μα αὐτὸ μαντέβ' κὶ τοῦγ κιρὸ, ἄμα εἶνι καλός, θὰ γίν' κακός.

Πρὸγ. βλ. εἰς Ἡπειρ. Χρον. ἔτ. Δ' σ. 615 ἀδήλου ἠπειρωτ. τόπου.

Οὐ κιρὸς θ' ἀλλάξ' ἄμα τὰ κουκόρια λαλᾶν πρὶν ἔρθ' ἢ ὥρα τ'ς.

Πρὸβλ. Νέα Γεωπονικά, ἐν Ἀθήναις, ἔτ. Γ' (1908), σ. 422.

Περὶ τῆς μαντικῆς δυνάμεως τοῦ πετεινοῦ βλ. λ. Ὅρνις.

80. Πηγὴ

Εἶνι μιὰ βρύσ' στ' Χανόπ'λου¹ κὶ ἀπ' αὐτὴ καταλαβαίνουμι ἂν θάχουμι ἀκρίβεια. Ἄμα βγάλ' πολὺ νιρὸ, θάχουμι ἀκρίβεια, ἄμα βγάλ' νιρὸ μαζὶ κὶ ψάρια, θάχουμι πολὺ μιγάλ' ἀκρίβεια. Αμ.

Ἐχουμι μιὰ βρύσ' στοῦ χουριὸ ποῦ τ' λέμι Μαομάρα. Ἄμα βγαῖ' πολὺ νιρὸ τὸ καλουκαίρ', θάχουμι ἀκρίβεια Πν.

81. Ποντικὸς

Ὄταν κανένας πόντικας τρώη πράματα ποῦ δὲν τὰ πειράζι στοῦ σπῖτ', τότε λέν πὼς κάτ' κλέφτηκι στοῦ σπῖτ' ΠΑ.

Πρὸβλ. τὸ ῥωμαϊκὸν γεγονὸς, καθ' ὃ ποντικός τις διέφαγε τὸν εἰς τὸν ναὸν ἀνατεθειμένον χρυσόν, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Μάριος ἐτεκταίνετο στάσιν (Πλουτάρχ. Σύλλας). Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι ποντικὸς τρώγων ἄλας ἦτο κακὸν σημεῖον (Ἀθαν. Σταγειρίτου, ἐνθ' ἂν. σ. 196).

1) Εἶνε πλησίον τοῦ χωρίου Στραβίνα Φιλιππιάδος λιβάδιον, ἐνθα καὶ ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος πηγῆ, βλ. λ. Ὑδωρ.

82. Ποταμός

- 1) Ὄταν σκούζ' τοῦ πουτάμ', θάχουμι βρουχή. Σπ.
 - 2) Ἄμα βάζ' ἢ βουίζ' ἢ σκούζ' τοῦ ῥέμα, θὰ κάν' χ'μῶνας Ρτ.
 - 3) Ἄμα βουίζ' τοῦ πέλαγου, εἶνι χ'μῶνας Πλ.
- Πεβλ. Πατρinhήν μαντεῖαν (Λαογρ. τ. Β' σ. 706). Βλ. λ. Ὑδωρ.

83. Πούς

- 1) Ἄμα σὶ τρῶν οἱ ἀπαλάμις ἀπ' τὰ πουδάρια, θάχ'ς δρόμου Σπ.
 - 2 Ὄταν σὶ τρώη τοῦ πόδ', θὰ πάρ'ς δρόμου Ρμ. Φ. Ακ. Πν. Χ.
 - 3) Ἄμα σ' πιάνιτι ἢ ποῦλπι (=κνήμη) ἢ τὰ δάχτ'λα, κάποιους συγγινῆς θὰ πιθάν'. Μ.
- Σημ. Πρέπ' οὐ ἀνθρώπους, ὅταν παθαίν' αὐτό, νὰ βαδίζ'.
- Ὁμοίως ἐν Ββ. ἄμα σ' πιάνιτι τοῦ πόδ', γίνιτι θ'λειά.
- 4) Ὄταν πααίνουν νικρὸ σ' ν' ἱκκλησιὰ κὶ δοῦν τοῦ ἕνα τοῦ πόδ' τ' νᾶνι (=νὰ εἶναι) μακρύτερου ἀπ' τ' ἄλλου, θὰ πιθάν' κὶ ἄλλους ἀπ' τοῦ σπῖτ' ἢ συγγινῆς. Αμ.
 - 5) Ὄταν μουδιάσ' τοῦ πόδ' τ' γυνικῶν (=γυναικῶν), θὰ γίν' κακὸ στοῦ σπῖτ'. Γιὰ νὰ τοῦ διώξουν λέν:

Μούδιασι, ξιμούδιασι, σῶρι σ' ν' ἀγκαστρομέν'
πῶχ' ἀδειὰ κὶ κάθιτι κὶ ἀπλών' τὰ πουδάρια,
σταυρώνοντας τοῦ μουδιασμένου πουδάρ'. Αμ.

84. Πρόβατον

- 1) Ἄμα εἶνι χ'μῶνας κὶ τὰ πρόβατα δὲν ἀφίνουν καθόλ' χουρτάρ' κὶ δέγ κινουῦντι, θάχουμι κακουκιρία. Ἄμα τὰ πρόβατα βουσκᾶν κὶ διαλέν' τοῦ χουρτάρ', θάχουμι καλουκιρία Ββ.
- Ἄμα τὰ πρόβατα φ'σᾶν τ'ς μύτις, θὰ βρέξ' Γμ.
- Ὄταν τ'νάζουντι τὰ πρόβατα, θᾶνι κακὸς κερὸς. Μπ.
- Παραλλαγὰς Κυνουρίας βλ. Λαογρ. τ. Δ' σ. 738.
- 2) Ὄταν τ' νύχτα βουλιάζ' προυβατίνα, τότες ὄλ' λέν' ποὺς οὐ ἀφέντ'ς τ'ς προυβατίνας θὰ πιθάν'. Δλ.
 - 3) Ὄταν πιρᾶν πρόβατα κὶ σὺ σιαματήϊς νὰ τὰ μητρήϊς, τότε τὰ πρόβατα θὰ λιγουστέψουν. Γι' αὐτὸ αὐτός, π' τάχ', δὲν θέλ' νὰ τ' μιτρᾶν τοῦ βιό τ' Σ.
 - 4) Ὄταν τὰ γ'δουπρόβατά σ' γκουντριουῦντι, οἱ οὐχτροί σ' σὶ τρῶν. Σπ.
 - 5) Ὄταν σφάϊζ'ς πρόβατου κὶ δῆς νὰ δαγκάσ' τ' γλῶσσά τ', σημαίν' πὼς κὶ ἄλλου θὰ σφάξῃς ἢ θὰ τοῦ σκουτώσουν. Βρ.

85. Πρωτομηνιά—Πρωτοχρονια

Βλ. λ. Ἄλας. Ἄνθρωπος, 1, 4, Ἄρκτος 2, Ἄρτος 4, Καιρός.

Περί τῆς χρήσεως τούτων εἰς μαντεῖας Ἡπειρωτικᾶς ὑπάρχουσι βυζαντιναὶ μαρ-

τυρίαι ἐκ νομοκανόνων, οἱ ὅποιοι προσπαθοῦσιν νὰ ἐκριζώσωσιν ἐκ τῆς ψυχῆς τῶν χριστιανῶν τοιαύτας εἰδωλολατρικὰς δοξασίας. Εἰς νομοκάνων (βλ. λ. Μάρτης) ἀναφέρεται (φ. 97 β) ὅτι «τὰς ἀρχιμηνίας παρατηροῦσιν» καὶ φ. 99 β «τὴν ἡμέραν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου κάμνουσι κάποια ψωμῖα κλειστὰ καὶ τὰ βάλλουσιν εἰς τὰ κέρατα τῶν βόων αὐτῶν νὰ ἰδοῦσι, καρπίζουσιν οἱ καρποὶ τῶν χωραφίων αὐτῶν καὶ κάμνουσιν οἱ τάλανες ἑλληνισμὸν».

86. Πῦρ

1) Ἄμα ἢ φουτιὰ βγάξ' μιὰ μιγάλ' φλόγα, ψ'λή, γιὰ μιὰ στιγμῆ, εἶνι προμήνυμα ζημίας στὰ ζῆρά μας. Μ.

2) Τοῦ χ'μῶνα π' ἀνάβουν φουτιὰ στοῦ τζάκ' μι κούτσουρα, γλέπουν πουλλὲς φουρῆς ἢ φουτιὰ νὰ «κουβιντιάζ'» κὶ λὲν πὼς κάποιους τ'ς ἀναφέρ', «τ'ς μιλιτάει». Αὐτοὶ π' κάθουντι στ' φουτιὰ ἀρχ'νᾶν νὰ λὲν διάφουρα οὐνόματα κὶ σ' ἱκεῖνουν π' θὰ σταματήσ' τοῦ κουβέντιασμα τ'ς φουτιᾶς, ἱκεῖνους θὰ μιλιτάη τοῦ σπίτ'. Μλ. Ρ.

Πρβλ. ὅμοια ἐν Ῥεκούνη Γορτυνίας (Λαογρ. τ. Γ' σ. 347), ἐν Ἄργει (Λαογρ. τ. Δ' σ. 308), ἐν Λεμεσῶ Κύπρου (Λαογρ. τ. Δ' σ. 738).

3) Ὄταν συρίζ' ἢ φουτιὰ, κάποιους συγγινης ἢ φίλους μιλιτάει τοῦ σπίτ' Ββ.

Ὄταν ἢ φουτιὰ φιφίζ', κάποιους θὰ λέη γιὰ τοῦ σπίτ' ἢ γιὰ κείνουν ποῦνι στ' φουτιὰ. Γι' αὐτὸ ν' ἀνακατεύουν. Πσ.

Ἄμα ἢ φουτιὰ βγάξ' φλόγισ, τότες κάποιους κακουκρέν' (=κακολογεῖ) Πγ.

Ἄμα στ' φουτιὰ σουρίζουν τὰ ξύλα, εἶνι γιὰ καλό. Ἄμ.

Ἄμα ἢ φουτιὰ βουίζ', κουβιντιάζ', γαργαρίζ', κάποιους ἀναφέρ' τοῦ σπίτ' Μ.

Ὁ Πολίτης (Λαογραφ. τ. Γ' σ. 346) ἀποδίδει γενικῶς εἰς τὴν Ἑπειρον μὴ ὀνομάζων τοὺς τόπους αὐτῆς τὰς δύο μαντείας: «ὁ σισμὸς δαδὸς ἢ δαυλοῦ εἶναι σημεῖον καταλαλιᾶς» καὶ «ὁ ῥοῖζος τῶν φλογῶν δεικνύει, ὅτι κάπου σὲ ἀναβάλλουν» λαμβάνων ταύτας ἐκ Ζωγραφ. Ἀγῶνος, τὴν μὲν πρώτην ἐκ σελ. 14, τὴν δὲ ἐκ σελ. 193 καὶ 198.

Ὅμοιαι μαντεῖαι εὑρηναὶ ἐν Τήνῳ (*Ad. Strausz, Die Bulgaren, σ. 282*), ἐν Ἄργολίδι (*Λ. Καραγιάννη, Δεισιδαιμονίας δοκίμιον, ἐν Σμύρνῃ, 1872, σ. 133*), ἐν Σύμῳ (*Ζωγράφ. Ἀγῶν, σ. 214*), ἐν Λιακκοβικίσις Μακεδονίας (*Γουσίον, Ἡ κατὰ τὸ Πάγγαιον χώρα, σ. 72*), ἐν Πλαγιᾷ Βονίτσης (Λαογρ. τ. Γ' σ. 346), ἐν Ἀργαλαστῇ, Λευκάδι καὶ Παλέρμφ Σικελίας (αὐτ. σ. 347), ἐν Γορτυνίᾳ (αὐτ. σ. 348).

4) Ἄμα γουργουρίζ' ἢ φουτιὰ, λὲν ὅτ' κάποιους τ'ς ἀναφέρ' κὶ λὲν:
«ἄν εἶνι φίλους νὰ χαρῆ
κὶ ἄν εἶν' οὐχτροὺς νὰ σκάσ'».

Ἄμα τοῦ γουργουρίζ'σματος πάψ' στοῦ «χαρῆ», εἶνι φίλους ἱκεῖος π' τ'ς ἀναφέρ', ἄμα πάψ' στοῦ «σκάσ'», εἶν' οὐχτροὺς. Ρτ.

1) φιφίζω κάμνω φι-φί. ὡς ἢ φουτιὰ, κουβεντιάζω, σουρίζω, γουργουρίζω, ὅπως ἀλλαχοῦ τῆς Ἑπείρου λέγεται.

Ὅμοιον πρὸς τοῦτο εἶναι καὶ εἰς Λάστα Ἑλείας (Λαογρ. τ. Ε' σ' 406) μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι τὸ δίστιχον εἶναι τετράστιχον ἐκεῖ:

«ἂν εἶσαι φίλος νὰ χαρῆς,
κὶ ἂν εἶσαι ὀχτροὸς νὰ σκάσης,
κὶ ἂν εἶσαι ἄνθρωπος κακός,
νὰ σκάσης, νὰ πλανιάξης».

Οἱ δύο πρῶτοι στίχοι, ὡς εἶναι ἀκριβῶς, λέγονται εἰς τὴν αὐτὴν μαντεῖαν καὶ ἐν Ἑπίρῳ, χωρὶς νὰ εἶναι γνωστὸν εἰς ποῖον χωρίον, διότι καὶ ὁ Πολίτης (Λαογρ. τ. Γ' σ. 347) λαβὼν τούτους ἐκ τοῦ Ζωγραφεῖου Ἀγῶνος σ. 198 δὲν ἀναφέρει τὸ χωρίον, ἀποδίδων τὴν μαντεῖαν γενικῶς εἰς τὴν Ἑπίρῳ.

Πρβλ. τὴν ὁμοίαν τῶν ἀρχαίων μαντεῖαν, ὅτι τὸν ἐκ τῆς φλογὸς ψόφον «καλοῦσιν οἱ μὲν τὸν Ἑφαιστον γελᾶν, οἱ δὲ τὴν Ἑστίαν, οἱ δ' ἀπειλὴν τούτων» (τῶν καιομένων) (Ἀριστοτ. Μετεωρ. Β, 9).

5) Ὅταν τοῦ τζ' γάρου μας καίγει λουξά, θάχουμε δρόμου. Ἀρ. Μλ. Σπ.

6) Ἄμα οὐ κερὸς εἶνι βρουχιρὸς κὶ χτ' πᾶμι τ' φουτιὰ κὶ βγάζ' σπίθις, τ'ν' ἄλλ' μέρα θάχουμε λιακάδα. Μ.

7) Ν' ἀρχιχρουνιὰ νὰ μὴ δίν'ς οὔτι φουτιὰ γιατί θὰ δίν'ς ὅλ' τ' χρουνιὰ. Πλ.

8) Ἄμα ἢ φουτιὰ τ' νύχτα τὰ Χ' στούγινα ἢ τ' Αἰ-Βασιλιοῦ ἢ τὰ Φῶτα οβύσ', «κάποιους ἀπ' τοῦ σπὶτ' θὰ οβύσ'». Βρ.

Ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐπιστεύετο, ὅτι «ἑστία σβεσθεῖσα» σημαίνει «οἰκογένειαν σβεσθεῖσαν» (Ὅμηρ. Ὑμν. ΚΘ'—Ὀρφικοὶ ΠΔ'—Ἡσιόδου Ἔργα καὶ Ἡμέραι, 679—Αἰσχύλ. Ἀγαμ. 1056—Εὐριπ. Ἡρακλ. μαινόμε. 503, 599—Θουκυδ. 1, 143—Ciceronis pro domo 40—Tibulli, I, 1, 4—Horatii Epod. II, 43—Ovid. Ars Am. I, 637—Virg. Aen. II, 512) καὶ πρὸς διατήρησιν τοῦ πυρὸς αἰωνίου παρεδίδετο ἡ ἑστία ὑπὸ τοῦ πατρὸς θνήσκοντος εἰς τὸν υἱὸν (Fust. de Coulanges, Τὸ ἀρχαῖον ἄστυ, μετ. Τιμολ. Φιλήμωνος, ἐν Ἀθήναις, 1898, σ. 37-8), ὡς καὶ ἐν Ἑπίρῳ, ἐνθα ἡ ἑστία συνταυτιζομένη πρὸς τὴν οἰκογένειαν παραδίδεται τῷ διαδόχῳ ἐκγόνῳ ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἐλλείψει δὲ τούτου διὰ τῆς παραδόσεως τοῦ οἴκου εἰς ἐσωτερικὸν γαμβρὸν τῆς κόρης. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀπόδοσις ἀμαρτίας εἰς τὸ γένος ἐπὶ τῇ στερήσει τέκνων ἐν οἰκογενεῖᾳ. Παραπλησία πρὸς τὴν διὰ τοῦ σιγάρου μαντεῖαν εἶναι ἡ τῶν ἀρχαίων διὰ παρατηρήσεις τῆς κλίσεως τοῦ πυρὸς πλαγίως σημαινούσης ἦταν (βλ. Σταγειρίτου ἐνθ' ἄν. σ. 186).

Παραπλησία πρὸς τὴν διὰ τῆς σβέσεως τῆς πυρᾶς μαντεῖαν εἶναι καὶ ἡ κατωτέρω ἐν Πλ.:

Ἄμα κινδυνέβ' νὰ πιθάν' ἕνας, οὐ παπᾶς μὲ τ' αἶα μυστήρια πααίν' νὰ τοὺν μιταλάβ'. Ἄμα στοῦ δρόμου π' πααίν' μὲ τ' μιταλαβιὰ στοῦ σπὶτ' τ' ἄρρουστου οβιστῆ ἢ λαμπάδα ἢ ἀναμμέν', λέν πὼς οὐ ἄρρουστους θὰ πιθάν'. Ἄμα ἢ λαμπάδα φθάσ' στοῦ σπὶτ' τ' ἀνθρώπ' π' θὰ μιταλάβ' οὐ παπᾶς ἀναμμέν', οὐ ἄρρουστους θὰ ζήσ'.

87. Πυρὴν

1) Γιὰ νὰ μαντέψουν τί θὰ γιννήσουν οἱ γ'ναῖκις, βάζουν στ' φου-

τιὰ κουκούτσ' ἀπὸν κουρτουκάλλ' κι' ἄμα σκάσ' θὰ γίν' πιδί, ἄμα δὲ σκάσ', κουρίτσ'. Ἄμ.

Πρβλ. ὁμοιον διὰ πυρήνος βάμβακος ἐν Σοποτῶν Καλαβρύτων (Λαογρ. τ. Η' σ. 216, στ').

2) Τ'ν' ἄν'ξ' παίρουν κουρόμβλα κι' μι' δύναμ' τὰ σφίγγουν τόσου π' νὰ πιταχτῆ ὄξου τοῦ κουκούτσ'. Ἄν τοῦ κουκούτσ' πάη κάτ' τοῦ χουριό, τότε τὰ κουρίτσια λέν πῶς θὰ πάρουν ἀπ' τοῦ χουριό τ'ς ἄνδρα. Ἄν τοῦ κουκούτσ' πάη ὄξ' ἀπ' τοῦ χουριό, τότε θὰ πάρουν ἄντρα ἀπὸ ἰκεῖνου τοῦ χουριό πού πάει τοῦ κουκούτσ'. Π. Α.

Σημ. Τοῦτο εἰδικῶς γίνεται ὑπὸ μικρῶν τὴν ἡλικίαν παρθένων.

88. Σάπων.

Ἄν ἓνας ζητᾷ σαπὺν' νὰ ν'φτῆ (= νιφθῆ) κι' τοῦ δώϊς στὰ χέρια, θὰ μαλώσ'τι. Αχ.

89. Σελήνη.

1) Ἄν εἶνι καλὸς κισὸς κι' γύρου στοῦ φιγγάρ' εἶν' ἄλῶν (= κοκκινάδια περιβάλλοντα ὡς φωτιστέφανος τὴν σελήνην, ἄλλως παρ' ἀρχαίους) θάχουμι βρουχῆ Πλ.

Ἄμα τοῦ φιγγάρ' τ' νύχτα ἔχ' γύρου-γύρου σύγνιφα, λέν πῶς σίγουρα θὰ βρέξ' Τ.

Παραλλαγὰς βλ. εἰς Βρετοῦ, Ἑθν. Ἡμερολ. τ. ΙΑ' σ. XLII—Τὰ Νέα Γεωπ. ἐν Ἀθήναις, ἔτ. Γ' (1908), σ. 423,— Ν. Πολίτου, Παροιμίαι, λέξ. φιγγάρι, 17 καὶ λ. ἡλιος 16.— Ὅμοιαι μαντεῖαι ὡσαύτως ἐν Πάτραις (Λαογρ. τ. Β', σ. 706), ἐν Θεσσαλονίκῃ (ἐνθ' ἄν. τ. Γ' σ. 543) καὶ Καστελλορίζῳ (ἐνθ' ἄνωτ. τ. Δ', σ. 293).

2) Ἄμα τοῦ φιγγάρ' τ'ς Πασκαλιᾶς ἔχ' πουλλὰς μέρις, θάχουμι μιγάλ' ἀκρίβεια, ἄν ἔχ' λίγισ, μ'κρῆ ἢ κι' φτήνια γιὰ τοῦ χρόνου π' θὰ μᾶς ἔρθ' Γμ.

Ἡ σελήνη καὶ γενικῶς οἱ ἀστέρες ἐξασκοῦσι μεγάλην ἐπήρειαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ δὴ εἰς τοὺς κατὰ φύσιν ζῶντας. Ἐντεῦθεν ἐξεπήγασεν ἡ παρατήρησις τῶν ἐν αὐτῇ συμβαινόντων, ἐξ ὧν καὶ συνεπέραινον ἀνάλογα μελλοντικὰ γεγονότα ἀναφερόμενα εἰς τὸν καιρὸν, ὃν προσεπάθουν ὡς γεωργοὶ νὰ προμαντεύσωσι, καὶ εἰς τὴν πρόσψιν ἐπιθυμητοῦ ἢ οὐ συμβάντος. Ὁ Πλούταρχος (Νικίας, 23) ἀναφέρει, ὅτι πρὸ τῆς εἰς Σικελίαν ἐκστρατείας τῶν Ἀθηναίων παρετήρουν «τὴν σελήνην, ὅτι συντηχάνουσα καὶ πῶς αἰφνίδιον ἐκ πανσελήνου τὸ φῶς ἀπόλλυσι καὶ χροᾶς ἴησι παντοδαπὰς» καὶ «οὐ ῥάδιον ἦν καταλαβεῖν ἀλλ' ἀλλόκοτον ἠγοῦντο καὶ πρὸ συμφορῶν τινων μεγάλων ἐκ θεοῦ γενόμενον σημεῖον». Ὅμοιαι πρὸς τὴν ἑπειρωτικὴν ἀνωτέρω μαντεῖαν εἶναι καὶ αἱ ἀρχαῖαι: «αἱ ἄλωνες περὶ τὴν σελήνην πνευματώδεις μᾶλλον ἢ περὶ τὸν ἥλιον» (Θεοφρ. Α' 31) καὶ «ταύτης δὲ (τῆς ἄλω) τὴν μὲν ἐπιμένουσιν ὑπὸν σημαίνειν, τὴν δὲ διασπασθεῖσαν πνεῦμα, τὴν δὲ μαραινόμενὴν εὐδίαν», ἣτις καὶ ἀποδίδεται τῷ Ἀριστοτέλει (Στοβαίου Ἐκλογαὶ φυσ. Α' λ., 2=Diebs, Dexographi Graeci σ. 455). Βλ. καὶ Σταγειρίτου ἐνθ' ἄν. σ. 192.

3) Ἄν δὲν εἶνι πανσελήνους κι' τοῦ φιγγάρ' ἔχ' τ'ς ἀκρις κατ' ἀπάνου, λέν πῶς τοῦ φιγγάρ' γκαστρῶθ'κι κι' θὰ βρέξ' Πλ.

Ἡ σελήνη οὕτω λέγεται δίκερως, λατ. bicornis (Horat. Carm. saecul. 35).

Βλ. Μαρίνου Βρετοῦ, Ἑθν. Ἡμερ. 1871, σ. XLVI—Τὰ Νέα Γεωπονικά ἐνθ. ἀν. σ. 423— Ὅμοιαι μαντεῖαι ἐν Καστελλορίζῳ (Λαογρ. τ. Β' σ. 689) καὶ Πάτραις (ἐνθ' ἀν. 706).

Ὅμοια πρὸς ταύτην ἢ παρατήρησις τῶν ἀρχαίων: «τὸ σελήνιον, ἐὰν ὀρθὸν ᾖ μέχρι τετράδος καὶ εἰ εὐκυκλον, χειμάσει μέχρι διχοτίμου (Θεοφρ. Ἀπόσπασμ. Α' 27. 38). Βλ. ὁμοίας ἀρχαίας παρατηρήσεις εἰς Μελέτην, 1907, σ. 606-7, ἐνθα μετεωρολογικὴ μελέτη τοῦ Αἰγινήτου.

90. Σεπτεμβρίου πρώτη

Βλ. λ. ἄλευρον.

91. Σίτος

Τ' Αἰ-Βασ'λιού παίρουν ἓνα σπ'ρί (=σπιρί) κόκκου (σ'τάρ) κὶ τοὺν βάζουν στ' γούνια. Ντ' γουνιὰ μπρουτήτιρα ντ' γκαῖν κὶ ντ' γκαθαρίζουν καλὰ ἀπὸ σ'τάχτ' κὶ ξύλα. Ἄν τοὺ σ'πρί ἔρθ' κατ' αὐνοὺς ποῦνι γύρα-γύρα στ' φουτιά, θάρθ' οὐ ξινιτιμένους, ἂν πάη ἀντίθιτα, οὐ ξινιτιμένους θὰ πάη μακρύτιρα. Πρὶν βάλουν τοὺ σ'τάρ' στ' φουτιά λέν' τῶνουμα π' θέλουν Πσ.

92. Σκώληξ

Βλ. λ. Καρπὸς δρυῶν.

93. Σπλήν

Παίρουν τ' σπλήνα ἀπόνα ἀρνὶ ἢ γίδ π' ψόφ'σι ἄξαφνα κὶ τ' γ καίν (=καίουν). Ἄν βροῦν γύρα-γύρα δόντια, τοὺ κουπάδ' εἶνι ἀπὸ κακὸ μάτ' κ' θὰ γίν' κ' ἄλλου κακὸ. Γμ.

Πρὸς διαφόρους μαντικούς σκοποὺς παρατηροῦσι τὸν σπλήνα ἐν Ζερβόζῃ Γορτυνίας (Λαογρ. τ. Θ' σ. 12), εἰς Λάστα (αὐτ.) καὶ Μεσσηνίαν (αὐτ.)

Περὶ τῆς μαντικῆς σημασίας τοῦ σπληνὸς παρ' ἀρχαίους βλ. Ἄθαν. Σταγειρίτου, Ὀργυγία ἢ Ἀρχαιολογία, τ. Α', ἐν Βιέννῃ, 1815, σ. 162. Βλ. λ. Καρδία, Νεφρόν, Ὀμοπλάτη.

94. Στυπτηρία

1) Ἄν πάρουμε λίγ' στύψ' κὶ τ' βάλουμε σὶ λ'θάρ' καμένου, σὶ γουνιὰ ἢ σὶ σίδηρου καμένου, θὰ σ'κουθῆ φ'σκάλα κ' ἂν μὲν' ὄπους εἶνι, ἢ γκαστρομέν' θὰ κάν' πιδί, ἄμα σκάσ' κὶ πέσ', κουρίτσ'. Μ.

2) Βάζουν στ' φουτιά κουμμάτια στύψ' κ' ἄμα μείν' στρουγγ'λὴ καμμιά τρύπα, θὰ γιννηθῆ πιδί, ἄμα ἔχ' τρύπα, κουρίτσ'. Πρὶν θὰ βάλ'ς στοῦ νοῦ σ' γιὰ ποιά γκαστρομέν' βαίιζς στ' στύψ'. Μπ.

Πρβλ. Ὅμοιον Γορτυνίας (Λαογρ. τ. Θ' σ. 13 σημ. 1).

3) Γιὰ νὰ μαντέψουν οἱ γκαστρομένις γ'ναῖκις ἂν θὰ κάνουν πιδί ἢ κουπέλλα, βάζουν σὶ μιὰ καμέν' πλάκα ἓνα κουμάτ' στύψ' κ' ἂν ἢ στύψ'

γίν' σὰν πιδί, τότες προμαντεύουν ὅτ' θὰ γιννήσ' πιδί. Ἄν ἡ στυμιοιάσ' κάτ' ς' κουπέλλας, τότες λέν' ὅτι θὰ γιννήσ' κουπέλλα. Σκ.

4) Ἡ κυρά Κώστινα τριανταπιντάρια τώρα, δὲν μπιτύχινι στ' μ παντρεία. Εἶχι παντριφτῆ μικρούλα κι' ἀπόχτ'σι ς τ' σειρά τέσσερα κουρίτσια κι' πάλι τώρα εἶνι γκαστρομέν'. Οὐ καῦμός τ'ς ἦταν νὰ γιννήσ' σιρκὸ γὰ νὰ μείν' στοὺ πουδάρ' τ' Κώστα κι' τ' κράτ'σι κι' τῶνουμα. Κι' τί δὲν ἔκαμι ἢ κακουμοῖρα, γὰ νὰ μάθ' ἀπὸ προτύτιρα τί θὰ γιννήσ'. Μιὰ μέρα κάλισι κι' τ' θειὰ Βασίλου, πιασμέν' πουλὸ στὰ χρόνια, ποῦξι νὰ κὰν' μάγια κι' νὰ καταλαβαίν' τί θὰ ἀπουχτήσουν οἱ χουριανές. Ἡ θειὰ Βασίλου διάλιξε μιὰ καθημερινὴ γὰ νὰ μὴν εἶνι ἄλλους στοὺ σπὶτ' κι' πῆγι. Ἀφούν εἶπαν τῶνα κι' τ' ἄλλου ἢ κυρά Κώστινα δὲν ἀφγισι νὰ τ'ς πῆ κι' γιατί τ'γ κάλισι. Τότες ἡ θειὰ Βασίλου ἔβγαλι ἀπ' τοὺν γκόρφουτ'ς μιὰ σακκοῦλλα, ποὺ φύλαϊ μέσα τὰ μάγια τ'ς, ἔβγαλι κάτ' ἀπ' αὐτῆ, ἔκαμι τοὺ σταυρό τ'ς, πῆρι ν' ξύστρα¹⁾, ξάρ'σι²⁾ μέσα στ' χόβουλ³⁾ κι' ἀπίθουσι ἓνα σπ'ρὶ μ'κρό. Τοὺ σ'πρὶ ζιστάθ'κι, ἔβρασι κι' κάτ' σημάτ'σι. Ἡ γρηὰ τῶβγαλι, τ' ἀφῆκι κι' κρύουσι, τοὺ 'ξήτασι κι' εἶπι στῆν κυρά Κώστινα πὼς θὰ γιννήσ' σιρκὸ. Τοὺ σ'πρὶ ἦταν ἀπὸ στυψ'. Ι.

95. Σύννεφον

Τοὺ καλουκαίρ' ἄμα ἰδοῦμι σύγνιφου στοὺν Ἄη-Λια, ἀπὸν βραδὶς, θὰ βρέξ'. Γμ.

Εἶνι σύγνιφου στ' Στρουγούλλα (= ὄρος Δ. τοῦ χωρίου), θὰ βρέξ' Μλ.

Ἄμα συγνιφιάζ' στοὺν Ἄη-Λια, (= Ἄγιον Ἡλίαν) οὐ κερὸς θ' ἀλλάξ'. Ρτ.

Παρόμοια ἐν Ναυπλίῳ (Βρετοῦ, Ἡμερολόγιον, ἔτ. ΙΑ', 1871, σ. XLV—XLVI ἐκ «Γεωργικῆς ἐφημερίδος» Ναυπλίου), ἐν Πάτραις (Λαογρ. τ. Β', σ. 705), ἐν Θεσσαλονίκη (αὐτ. τ. Γ' σ. 513), ἐν Καστελλορίζῳ (αὐτ. τ. Δ' σ. 292) καὶ Κυνοῦρια (αὐτ. σ. 738). Βλ. πρὸς τούτοις καὶ Νέα Γεωπονικά, ἔτ. Γ', 1908, σ. 422.

Ὁμοίωτον πρὸς τὰ διὰ νέφους ἠπειρωτικά μαντεύματα εἶναι τὸ ἀρχαῖον: «Ἐὰν ἐπὶ κορυφῆς ὄρους νέφος ὀρθὸν στῆ, χειμῶνα σημαίνει» (Θεοφρ. Ἀποσπ. Α' 45).

96. Τετάρτη

Μὴν πλέθ'ς (= πλέκεις) τσουράπια τ' ἀντρὸς 'ν τιράδ' τοῦ βράδ', γιατί οὔλου θὰ τοῦγ κατηγουροῦν Μ.

Βλ. λ. Ὀνξ' Ἀρμυροκουλλούρα.

97. Τρίπους πυρᾶς

1) Ὄταν καίη ἡ πυρουσιὰ κι' βγάξ' σπ'θοῦλις (= σπιθοῦλες) τότε λέν

¹⁾ Ἐργαλεῖον πρὸς κάθαρσιν τῆς ἐστίας.

²⁾ Ἡνοῖξε, ἐκαθάρισε, ἔκαμε τόπον καθαρὸν.

³⁾ Πυρὰ ἐκ μικρῶν ἀναμμένων ἀνθράκων ἢ ἐκ ξύλων.

πὼς οὐ κόσμους τρώϊτι τοῦ σπίτ'. Λέν τότες: «κάποιους μᾶς τρώϊτι», «μᾶς τρώουντι οὐ κόσμους». Μ.

Ὅταν ἰδοῦμι τ'μ πυρουσιὰ στ' φουτιὰ νὰ βγάν' τσίκις βγάνουντας, λέμι πῶς μᾶς φτουνοῦν οἱ ἄλλ' Σπ.

Βλ. ὅμοια Γορτυνίας (Λαογρ. τ. Γ' σ. 388—9) καὶ Ἑλείας (αὐτ. τ. Ε' σ. 407).

2) Μὴν ἀφίν'ς τ'μ μπυρουσιὰ στ' φουτιὰ χουρις νὰ βάϊζς τίπουτι ἀπάν', γιὰτὶ δὲν ξεχριώνισι Μ.

3) Ἄμα ἡ πυρουσιὰ βγάζ' σπίθις, εἶνι χρήματα στοῦ σπίτ' Μπ.

Βλ. ὅμοιον ἐν Πλαγιᾷ Βονίτσης καθ' ἡμετέραν πληροφορίαν καὶ ἐν Λιακκοβικίοις (Λαογρ. τ. Γ' σ. 438).

97. Τρίτη (ἡμέρα)

Ἄμα ξικ'νήϊς γιὰ ταξίδ' Τρίτ', κακὸ θὰ πάθ'ς. Ἄμ' ἀρχίς μιὰ δ'λειὰ Τρίτ', θὰ σ' βγῆ κακὰ ἡ δ'λειὰ. Εἶνι κακὸς οἱ ὄρις τ'ς Τρίτ'ς Μλ.

Ἡ δεισιδαιμονία αὕτη εὐρίσκεται εἰς ὄλα τὰ χωρία, τὰ περιληφθέντα εἰς τὴν παροῦσαν συλλογὴν, φαίνεται δὲ ὅτι εἶναι Πανηπειρωτικὴ.

Πρὸς ὅμοιαν δοξασίαν ἐν Σμύρνη (Α. Καραγιάννη, Δεισιδαιμον. Δοκίμιον, ἐν Σμύρνη, 1872, σ. 257), ἐν Λέσβῳ (Georgakis, *Le Folklore de Lesbos* Par. 1894, σ. 814), ἐν Ἑπιείρῳ (Ζωγράφειος Ἀγών, Κων/πολις, 1891, τ. Α', σ. 14), ἐν Ἀττικῇ, Θεσσαλίᾳ, Κυκλάσι, Λιακκοβικίοις Μακεδονίας καὶ Πελοποννήσῳ (Λαογρ. Σύμμεικτα, τ. Α' σ. 42).

Ἡ Τρίτη θεωρεῖται ἀποφρὰς ἡμέρα εἴτε ὀλόκληρος εἴτε εἰς ὠρισμένην ὄραν. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους δὲν ἔλειπον ἀποφράδες ἡμέραι ὀνομαζόμεναι ἀνέξοδοι ἢ ἀνεκδήμητοι καὶ κακαὶ (Πλάτ. Νόμοι 800 D—Λυσίου Ἀπόσπ. 31—Πλουτάρχ. Ἀλκιβιάδης 84), καθ' ἃς οὐδὲν ἤρχιζε, «ὥστε μῆτε ἀρχαὶ χρηματίζωσι, μῆτε εἰσαγώγιμοι αἱ δίκαι ᾄσι, μῆτε τὰ ἱερὰ ἱερουργῆται, μῆθ' ὄλωσ τι τῶν αἰσίων τελεῖται» (Λουκ. Ψευδ. 12), οὔτε δὲ ἐθεώρουν αὐτὰς ὡς καλὰς, ὥστε νὰ ἐκκινήσωσι (Ἀθαν. Σταγειρίτου, Ὠγυγία, σ. 166).

Παραπλησία πρὸς τὴν ἡμέραν Τρίτην ἦτο παρὰ Ῥωμαίοις ἡ 16 Ἰουλίου, dies ater ἢ nefastus (Horat. Od. 2, 13, 1), διότι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὑπέστησαν ἦτταν παρὰ τὸν Ἀλλίαν ποταμὸν ὑπὸ τῶν Γαλατῶν τῷ 82 π. Χ. (Φρ. Βερτολίνη, Ῥωμαϊκὴ ἱστορία, μετ. Σπ. Λάμπρου, τ. Α', ἐν Ἀθήναις, 1893, σ. 160 σημ. 5). Ἐκτὸς τῆς Τρίτης, καθ' ἣν πάντοτε τὰ μυρία καὶ πάντα κακὰ ὑφίσταται ὁ Διγενὴς (Βασίλειος Διγενὴς Ἀκρίτας, ἐποποιία βυζαντινὴ τῆς 10 ἑκατονταετηρίδος κατὰ τὸ ἐν Ἄνδρῳ χειρόγραφον ὑπὸ Ἀντ. Μηλιαράκη, ἐν Ἀθήναις, 1881, 4387 καὶ Λαογρ. τ. Α' σ. 224) καὶ ἦτις φαίνεται προσκειμένη πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς κακὴν νομιζομένην τρίτην ἐκάστου μηνὸς (W. Schmidt, *Geburstag in Alterum*, Giessen, 1908, σ. 109 ἐξ. θεωροῦνται κακαὶ ἡμέραι σήμερον ἐν Ἑπιείρῳ, ὡς καὶ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, ἡ Παρασκευὴ καὶ Τετάρτη (βλ. λέξεις). Ἡ ἀπόδοσις κακῶν προγνώσεων εἰς τὴν Τρίτην καὶ τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ὑφίσταμένη καὶ παρ' ἀρχαίοις καὶ παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς ὀφείλεται τοῦτο μὲν εἰς θρησκευτικούς λόγους, τοῦτο δὲ καὶ εἰς ἀστρολογικούς. Περὶ τούτου βλ. σχετικὰ ὑπὸ Ν. Πολίτου ἐν Κ. Φ. Σκόκου Ἑθν. Ἡμερολ. τοῦ 1897, σ. 343-9 ἀναδημοσιευθέντα εἰς Λαογρ. Σύμμεικτα, τ. Α', σ. 42-7.

98. Τριχιά

Ὅταν πααίν' ἡ γ'ναῖκα γιὰ νιρὸ ἢ γιὰ ξύλα κὶ βάλ' ἂν ντριχιά τ' ἀνάπουδα, γιὰ νὰ φέρ' τοῦ νιρὸ ἢ τὰ ξύλα σπίτ', εἶνι θάνατους ἢ κακὸ μιγάλου. Ἀν.

Εἰς Σπ. ἀμέσως κόβουν ἕν τριχιά μὴ τοῦ τσικούρ' κί οὐ θάνατους φεύγ'.

99. Ὑπαπαντή

Βλ. λ. *Καιρός*.

100. Ὑπόδημα

Ἄμα βγάλ'ς τοῦ τσαρούχ' κί πάη τ' ἀνάπουδα, θὰ πιθάν'ς ἢ οὐ ἴδιους ἢ ἄλλους κανέννας ἀπ' τοῦ σπίτ'. Μλ.

Ὅμοιον ἐν Γκιουμουλτζίνα (Λαογρ. τ. Β' σ. 414).

101. Ὑδωρ

Βλ. λ. Ἀρμενοκουλλούρα. *Καιρός. Ποταμός*.

102. Χεῖρ

1) Θὰ πάρουμι χρήματα Ακ. Ββ. Μ. Πν. Πρ. Πγ. Πλσ. Πσ. Πα. Ρμ. Σ. Χ. Σπ. Φ.

ὅταν α) μᾶς τρώη ὅποιου χέρ' Πα. Πγ. Πρ. Χ.

β) μᾶς τρώη τοῦ ζέρβιου Ββ. Πλσ. Σ. Σπ. Χ.

γ) μᾶς τρώη τοῦ δέξιου τοῦ χέρ' Ακ. Πσ.

δ) μᾶς τρώη ἢ ἀπαλάμ' Πν.

ε) μᾶς τρώη ἢ ζέρβια ἢ ἀπαλάμ' Μ., ἢ δέξια Ρμ.

2) Θὰ δώσουμι χρήματα Ββ. Μ. Π. Πσ. Πλσ. Σ. Σπ. Ρμ. Φ.

ὅταν α) μᾶς τρώη τοῦ δέξιου τοῦ χέρ' Πλσ.

β) μᾶς τρώη τοῦ ζέρβιου Πσ. Ακ.

γ) μᾶς τρώη ὅποιου χέρ' Πα.

Παραλλαγαὶ Γκιουμουλτζίνας ἐν Λαογρ. τ. Β' σ. 413.

3) Ὄταν ἰδῆς κίτρινον σ'μάδ' στοῦ χέρ' κ' εἶσι μέσα στοῦ σπίτ', θὰ πιθάν' κάποιους ἀπ' τοῦ σπίτ', ἂν τοῦ ἰδῆς στ'ν αὐλή, θὰ πιθάν' συγγι- νῆς Μ.

4) Ὄταν εἶνι δυὸ ἀνύπαντρα πιδιά ἢ κουρίτσια, παίρουν τὰ τρία δάχτ'λα ἀπ' τοῦ χέρ' τ'ς κί τόνα π'θέλ' νὰ μάθ' βάν' σὶ κάθι δάχτ'λου μὴ τοῦ νοῦ τ'ς κ' ἕνα ὄνουμα πιδιοῦ ἢ κουριτσιοῦ π' ἀγαπάει. Τ' ἄλλον πιδὶ ἢ τοῦ κουρίτσ' σφίγγ' δυνατὰ τὰ τρία δάχτ'λα κί ὅποιου πουνέσ' πρισ- σότιρου, ἰκεῖνου δείχν' τοὺν ἄντρα ἢ ντ' γ'ναῖκα. ΠΑ.

5) Ὄταν τοῦ χέρ' ἔχ' χρώμα κίτρινου-καφέ, θάνατους Σπ.

Σημ. Ἡ διάφορος ἐξ ἑκατέρας χειρὸς πρόγνωσις ἄλλοτε εἶναι γενικὴ γνώμη παρὰ τῷ ἑπειρωτικῷ χωρίῳ, ἄλλοτε δὲ ἐξαρτᾶται αὕτη ἐκ τοῦ καθορισμοῦ ἑκατέρας διὰ ταύ- την ἢ ἐκείνην τὴν πρόγνωσιν. Βλ. λ. οὗς.

103. Χελιδὼν

Τὰ μ'κρὰ πιδιά, ὅταν πρωτόρχουντι τὰ χελιδόνια, τρέχουν νὰ ἰδοῦν

ἔσου μπουροῦν πλισσότιρα. Ἰκείνου τοῦ πιδὶ π'γλέπ' πουλλὰ χιλιδόνια, θὰ φουρέσ' κὶ κινούργια ροῦχα τ' Λαμπρή. ΠΑ.

Παρά τοῖς ἀρχαίοις ἡ χελιδὼν εἶναι ἀπαίσιον σημεῖον κράζουσα ἢ καθημένη (Ἄθ. Σταγειρίτου, ἐνθ' ἀν. 191).

104. Χιὼν

Ἄμα τοῦ χιόν' δέμ πέφτ' ἀπ' τὰ κλαριά, θὰ ρίξ' κὶ ἄλλου Ρτ.

105. Χοῖρος

1) Ὅταν τὰ γ'ροῦνια τρῶν ὄτ' βροῦν, ἀκόμα κὶ ἀσφάκις, θάχουμι κακὸν κισό. Αμ.

Πβρλ. ὁμοίαν δι' αἰγοπροβάτων ἐν Κυνουρίᾳ (Λαογρ. τ. Δ' σ. 738).

2) Ἄμα τὰ γροῦνια παίζουν ἢ παίρουν ἄχυρα νὰ φκιάσουν γούρνα, γιὰ νὰ κ'μηθοῦν, θὰ βρέξ', θὰ κάν' πουλὺς χ'μῶνας Κ. Πλ.

Πβρλ. ἐν Πάτραις (Λαογραφ. τ. Β' σ. 704), ἐν Μεσσηνίᾳ (Πολίτου, Παροιμίαι, τ. Γ. σ. 105, λ. μαλώνω 19) καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος (Τὰ Νέα Γεωπονικά, ἐν Ἀθήναις, ἔτ. Γ', 1908, σ. 422) καὶ Πολίτου (ἐνθ' ἀν. λέξ. γουρούνια, 5).

3) Σφαίις ἓνα γροῦν, κοίταξι τ' σπλήνα τ'. Ἄμα εἶνι χουντρη πῖσου, ἔχουμι πῖσου τοῦ χ'μῶνα, ἄμα εἶνι μπρουστά, εἶνι μπρουστά μας οὐ χ'μῶνας, ἄμα εἶνι στ' μέσ', εἴμιστι στὰ μέσα τοῦ χ'μῶνα. Μ.

106. Χρήματα

Ν' ἀρχιχρουνιὰ νὰ μὴ δίν'ς χρήματα, γιὰτὶ ἀλλοιῶς θὰ δίν'ς ὄλ' τ' χρουνιὰ. Πλ.

107. Χριστούγεννα

Βλ. λ. Ἄνθρωπος.

108. Χρῶμα

Βλ. λ. Κόραξ, Χσίρ.

Σύγχυσις ὡς πρὸς τὸ ποῖον τοῦ σημείου τοῦ μαντικοῦ ἐκ τοῦ χρώματος ἐπικρατεῖ παρά τοῖς ἀρχαίοις, ἀλλὰ τὸ μέλαν θεωρεῖται κακὸς οἰωνὸς ἀντιθέτως πρὸς τὸ λευκὸν (Α. Dieterich, Abraxas, σ. 170—L. Deubner, De incubatione, σ. 49 ἐξ.). Βλ. εἰσέτι περὶ τοῦ μέλανος ὡς κακοῦ καὶ Ἄθ. Σταγειρίτου ἐνθ' ἀν. σ. 196.

109. Ὁμοπλάτη

1) Ἄμα στ'μ πλάτ' ἰδῆς στ'ν ἄκρ' μιὰ γραμμὴ, θὰ γέν' θάνατους στοῦ σπῖτ', ἂν ἡ γραμμὴ ἢ μαύρ' βρίσκιτι ὄξου ἀπ' τ'ν ἄκρ', κάποιους θὰ πιθάν' ἀπ' τ'ς συγγινεῖς, κὶ ἂν ἰδῆς μιὰ μικρὴ τρῦπα θὰ γιννήσ' ἢ γ'ναῖκα Βρ.

2) Παίρουν τ'μ πλάτ' ἀποὺ τοῦ πρόβατου ἢ τ'ς γίδας κὶ τοῦ κ'τᾶν. Ἄμα στ' μέσ' στοῦ σπινὸ ἰδοῦν μιὰ βούλλα κόκκιν', λέν: «κάποιους ἀπ' τοῦ σπῖτ' θὰ πιθάν' ἢ κάποιους ἀπ' τ'ς συγγινεῖς Γμ.

3) Ἄμα στ' μ πλάτ' ἰδῆς γραμμὴ κι' ἀπάν' σ' αὐτὴ τρυπα σὰ σκαφίδ', κάποια γ'ναῖκα ἀπ' τοῦ σπίτ' εἶνι γκαστρουμέν'. Ἄμα ἢ κόκκιν' τρυπα εἶνι στρουγγ'λὴ κι' μεγάλ', κάποιους μιγάλους ἀπ' τοῦ σπίτ' θὰ πιθάν', ἂν εἶνι μικρὴ, κάποιους μ'κρός. Ἄμα ἢ τρυπα εἶνι ὄξου ἀπ' ντ' γραμμὴ, θὰ πιθάν' κάποιους συγγινῆς. Ἄμα ἰδῆς κουκκινάδια, πόλιμους Κ.

4) Σφάξι κάνα μανάρ' σ' κι' βγάλι τ' μ πλάτ'. Αὐτὴ ντ' βράϊζς κι' κ'τᾶς πῶχ' στ' μέσ' κάτ' τρυπούλις κι' αὐτὲς εἶνι ἢ οἰκουγένεια. Ἄμα εἶνι ξεχουρστά μιὰ τρυπούλλα, θὰ πιθάν' κάποιους στοῦ χρόνου, ἢ σὶ τρία χρόνια ἄμα εἶνι μακρότερα, ἢ σπ'τίσιους ἢ συγγινῆς Μ.

Παραλλαγὰι τούτων ἐν Πάργηθι (Λαογρ. τ. Θ' σ. 25, ἀρ. 2), ἐν Μεσσηνίᾳ (αὐτ. σ. 33 ἀρ. 3), ἐν Εὐρυτανίᾳ (αὐτ. σ. 38, ἀρ. 3).

Περὶ τῆς χρήσεως τῆς ὠμοπλάτης ὡς μαντικοῦ μέσου παρ' ἀρχαίοις βλ. Ἡροδ. 24 —Λουκ. Ζεὺς τραγωδ. 42—C. Wieland, Lucians von Samasata sãmmtl. Werke 1813, τ. II, σ. 384—Ἑστία, τ. Α'. 1876, σ. 222—Abbot Maced. Folk—lore, 1903, σ. 97—*Chantepie de la Saussay*, Lehrbuch der Religionsgeschichte I, 1887, σ. 282—*Ad. Erman*, Die Aegyptische Religion, 2. Aufl., Berlin, 1909, σ. 104—Byzant. Zeitschr. 1910, σ. 573—*Al. Dieterich*, Eine Mithrasliturgie, 2. Aufl., Leipzig, 1910, σ. 14, 17, 76-7—*Bouché—Leclercq*, Histoire de la divination, I, 180—*Halliday* Greek Divination, 1913, σ. 186—*Πολίτου*, Λαογρ. Σύμμ. τ. Α. σ. 77-9 καὶ Λαογρ. τ. Θ' σ. 1-51, ἐνθα ἡ περὶ ὠμοπλατοσκοπίας μελέτη τοῦ κ. Γ. Α. Μέγα.

Ὡς πρὸς τὴν ἀρχαίαν ὠμοπλατοσκοπίαν βλ. γνώμην Πολίτου (ἐνθ' ἀν. σ. 78): «εἶναι ἀληθὲς ὅτι παρ' οὐδενὶ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων γίνεται μνεῖα τῆς ὠμοπλατοσκοπίας, ἀλλὰ δὲν νομίζομεν τοῦτο ἐπαρκὲς διδόμενον, ὅπως ἀρνηθῶμεν τὴν ἀρχαιότητα τῆς προλήψεως ταύτης· ἢ παρὰ βυζαντινοῖς μάλιστα γνώσις αὐτῆς [ὡς ἀποδεικνύεται ἐξ ἰδιαιτέρας τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ πραγματείας «περὶ ὠμοπλατοσκοπίας» δημοσιευθείσης ἐκ βιενναίου χειρογράφου ὑπὸ *R. Herscher* ἐν *Philologus* τ. VIII, 1853, σ. 166-8 καὶ ὑπὸ *N. Πολίτου* ἐν *Παρθενῶνι*, τ. Β', 1872, σ. 1095-7 καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Α. Μέγα δημοσιευθέντος ἐν *Λαογρ. τ. Θ' σ. 1-51* νομοκάνονος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης] ἀποδεικνύει τὸ ἐναντίον» καὶ ἐπάγεται ὁ Πολίτης ὀρθῶς, ὅτι «ἡ ἐξήγησις τοῦ σημείου τῆς ὠμοπλάτης καὶ τὰ ἐκ τούτων μαντεύματα εἶναι ἀπαραλλάκτως ὅμοια πρὸς τὰ νῦν παρ' ἡμῶν πιστευόμενα» (ἐνθ' ἀν. σ. 79) ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἀντιβολῆς τῶν ἀνωτέρω ἀναγραφεισῶν παραλλαγῶν τῆς δι' ὠμοπλάτης μαντείας τοῦ Βρυσοχωρίου (ἀρ. 1) καὶ Γοργοτύλου (ἀριθ. 2) πρὸς τὰς τοῦ Ψελλοῦ καὶ τοῦ Ἀωνύμου (τῆς Ἐθνικῆς μας Βιβλιοθήκης).

Ψελλός: «Ζεὺς μὲν ὡς καὶ θανάτου κρίσιν ἐν τῇ ἐξοχῇ τῆς ῥάχεως ἔχουσι· καὶ εἰ μὲν αὕτη ἐκατέρωθεν ἐστὶ λεπτὴ καὶ καθαρὰ, ζωῆς ἐντεῦθεν λαμβάνουσι σύμβολα· εἰ δὲ συγκεχυμένη, θανάτου τεκμήρια».

Ἀωνύμος: «Ἐὰν ἔχη τὸ δεξιὸν μέρος ἰνας ὀρθὰς ἐρυθράς, ἀναλόγους τοῦ πλήθους νόει τὰς νόσους καὶ θανάτους» (φύλλ. 157α).

«εἰ δὲ ἴδοις πολλὰς ἐν αὐτῷ [(δεξιῷ μέρει) ἰνας, κίνδυνον θανάτου ταχὺν νόει» (φύλλ. 157β).